

**Львівська обласна універсальна
наукова бібліотека**

ЛЬВІВЩИНА в 2016 році

Знаменні і пам'ятні дати краю

Львів – 2016

ББК 92.5+63.3(4УКР-4ЛьВ)+78.349.7(4УКР-4ЛьВ)
Л 89

Львівщина в 2016 році. Знаменні і пам'ятні дати краю [Текст] :
календар / упоряд.: І. Зінченко, О. Григорчук; ред. Д. Дигас;
наук. ред. І. Лешнівська; ЛОУНБ. – Львів, 2016. – 101 с.

Видання містить інформацію про пам'ятні події, ювілеї видатних людей, життя і творчість яких пов'язані з Львівщиною.

Календар-щорічник не подає відомостей про митців і мистецтвознавців (див. календар-щорічник «Митці Львівщини»).

Видання розраховане на освітян, просвітян, краєзнавців, молодь та всіх небайдужих до минулого і сучасного рідного краю, подій, особистостей тощо.

Авторський колектив:

**Р. Береза, Я. Ганіткевич, Р. Горак, І. Зінченко,
М. Литвин, М. Москва, А. Огорчак, Д. Павличко,
Л. Працьовита, Л. Рудик, Т. Семенів, І. Сварник,
М. Сварник, М. Трухим, Н. Фетісова, Г. Чопик**

Упорядники: І. Зінченко, О. Григорчук

Редактор Д. Дигас

Науковий редактор І. Лешнівська

Комп'ютерний набір М. Малюков

Повідомлення

📖 Про використання методико-бібліографічних, бібліографічних, фахових, інформаційних матеріалів

Львівщина в 2016 році. Знаменні і пам'ятні дати краю (назва матеріалу)

1. Ознайомлення з матеріалом бібліотечних працівників ЦБС (на семінарах, при виїздах в бібліотеки, усна чи письмова консультація тощо)

---

2. Використання матеріалу бібліотечними працівниками (приклади)

---

3. Зауваження щодо надісланого матеріалу _____

♂ ♀ 4. Приклади використання матеріалу користувачами:

1. _____

(з якою метою використано матеріал, що використано; спеціальність користувача, ким працює, вік)

2. _____

(з якою метою використано матеріал, що використано; спеціальність користувача, ким працює, вік)

3. _____

(з якою метою використано матеріал, що використано; спеціальність користувача, ким працює, вік)

* відомості подаються через кому

** надсилати заступнику директора з наукової роботи

**2016 рік на Львівщині проголошено Роком
Івана Франка та Михайла Грушевського**
(Ухвала XXXV сесії Львівської обласної ради шостого скликання)

СІЧЕНЬ

1 150 років тому (1866) у Львові почав виходити народовський студентський літературно-науковий тижневик «Русалка»

2 90 років від дня народження Віри Селянської (псевдонім – Віра Вовк) (1926), письменниці, перекладача, літературознавця, члена НТШ, лауреата Шевченківської премії за книги «Сьома печать», «Ромен-зілля» та переклади творів української літератури португальською мовою (2008)

- 75 років від дня народження Володимира Ганулича (1941), поета, прозаїка, члена Львівської організації Національної спілки письменників України

- 75 років від дня народження Оксани Сенатович (1941-1997), поетеси, перекладача, редактора, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, лауреата премій ім. Олени Пчілки (1992) та ім. Іванни Блажкевич (1995)

9 160 років (1856) з часу заснування Рільничої школи в Дублянах (нині – Львівський національний аграрний університет)

- **100 років від дня народження Степана Мамчура (1916-1977), учасника національно-визвольного руху, члена ОУН, політв'язня польських і радянських тюрем та концтаборів**

17 115 років (1901) з часу входження на престол галицького митрополита Андрея Шептицького

17-19 75 років (1941) тому у Львові відбувся Процес 59-х – судовий процес над групою української студентської та учнівської молоді, переважно членів ОУН, яку було звинувачено у зраді батьківщині і приналежності до націоналістичної організації, яка готувала антирадянське збройне повстання

19 75 років від дня народження Марії Кашуби (1941), філософа, доктора філософських наук, професора кафедри філософії (з 1995 р.), завідувача кафедри теорії та історії культури Львівського національного університету ім. І. Франка (1997-2000)

20 355 років (1661) з часу заснування Львівського університету (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка) – одного з найстаріших університетів у Центрально-Східній Європі, створеного на базі школи єзуїтів, яка існувала у Львові з 1608 року

21 135 років від дня народження Мелетія Качури (1881-1938), правника, письменника, літературного критика, перекладача, члена групи літераторів «Західна Україна»

- 135 років від дня народження Степана Чарнецького (1881-1944), поета, фейлетоніста, театрального діяча і критика
  - 125 років від дня народження Омеляна Сеніка (1891-1941), військового та політичного діяча, 9-го крайового команданта УВО (1929), члена Вищого проводу ОУН (1930). Захоплений у 1934 році чеською поліцією т. зв. «архів Сеніка» став причиною численних арештів членів ОУН
- 26** 120 років (1896) з часу виникнення у Львові суспільно-освітнього товариства «Академічна громада» внаслідок об’єднання Академічного братства та студентського товариства «Ватра». Збори відбулися в присутності професорів Львівського університету П. Стебельського, О. Колесси, М. Грушевського
- 27** 160 років від дня народження Антона Горбачевського (1856-1944), громадського і політичного діяча, адвоката, співзасновника Української народно-демократичної партії, посла до Галицького сейму, делегата Національної ради ЗУНР
- Цього місяця минає:**
- 155** років (1861) з часу створення у Львові товариства «Руська бесіда» на базі гуртка львівської інтелігенції «Молода муза»
- 85 років (1931) з часу заснування у Львові з ініціативи митрополита Андрея Шептицького Українського католицького союзу

ЛЮТИЙ

- 3**   **100 років від дня народження Богдана Казанівського (1916-?), члена ОУН, зв’язкового проводу ОУН у Львові, письменника-мемуариста**
- 65 років від дня народження Зиновія Суходуба (1951), прозаїка, критика, редактора, автора і ведучого літературно-мистецьких програм Львівської телерадіокомпанії (1991-2015), заслуженого журналіста України, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, лауреата обласних премій, нагородженого «Золотою медаллю української журналістики» (2011)
- 8**   150 років від дня народження Івана Кивелюка (1866-1922), правника, громадсько-політичного діяча, посла до Галицького сейму, делегата Української національної ради ЗУНР, голови товариства «Просвіта»
- 9**   70 років від дня народження Людмили Шереметьєвої-Дашкевич (1946-2005), журналістки, правозахисниці, учасниці опозиційного руху
- 10** 80 років від дня народження Богдана Гориня (1936), мистецтвознавця, письменника, політв’язня радянських тюрем і таборів, дисидента, голови товариства «Україна-Польща», народного депутата України І і ІІ демократичних скликань (1990-1998)

ВЕЛИКА ПРАВДА РОМАНА ЛУБКІВСЬКОГО.....	68
<i>До 75-річчя від дня народження (Дмитро Павличко)</i>	
ПЛАНЕТА НА ІМ’Я КАМЕНЯР.....	72
<i>Іван Франко. До 160-річчя від дня народження (Ірина Зінченко)</i>	
ІСТОРИК І БУДІВНИЧИЙ НАЦІЇ.....	78
<i>Михайло Грушевський. До 150-річчя від дня народження (Ірина Зінченко)</i>	
ВІН ТОРУВАВ ШЛЯХ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ.....	83
<i>Богдан Котик. До 80-річчя від дня народження (Григорій Чопик)</i>	
НЕЗАЛЕЖНИЙ ДУХОМ.....	87
<i>Ярослав Дашкевич. До 90-річчя від дня народження (Іван Сварник)</i>	
РІК БЕЗ ПЕТРА ЗОЗУЛЯКА. ПАМ’ЯТАЄМО.....	93
<i>До роковин смерті (Роман Горак)</i>	
Методична сторінка	
ЖАЛІ МОЇ, ЖАЛІ.....	96
<i>Сценарій літературно-музичної композиції до 160-річчя від дня народження Івана Франка (Роман Береза)</i>	

ЗМІСТ

Хронологічний перелік дат.....3

СВІЧА ЙОГО ДУШІ.....16

          Степан Мамчур. До 100-річчя від дня народження (Любов Рудик)

ПАТРІОТИЗМ І САМОПОСВЯТА БОГДАНА КАЗАНІВСЬКОГО.....19

          До 100-річчя від дня народження (Мар’яна Москва)

«ВРОСТАЮ У РІДНУ ЗЕМЛЮ І СЛУХАЮ МУЗИКУ СВІТУ».....22

          Зиновій Суходуб. До 65-річчя від дня народження

ЗА НАШУ І ВАШУ СВОБОДУ.....27

          Богдан Горинь. До 80-річчя від дня народження (Іван Сварник)

ЕПОХА І ОСОБИСТІСТЬ.....32

          Зиновія Служинська. До 80-річчя від дня народження (Ярослав Ганіткевич)

ЛІТОПИСЕЦЬ І ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ.....38

          Ярослав Ісасевич. До 80-річчя від дня народження (Микола Литвин)

«Я – САМОУК, НЕСМІЛЕ ДИТЯ ПІДГІР’Я».....42

          Марійка Підгірянка. До 135-річчя від дня народження (Лідія Працьовита)

ОДИН З НАЙБІЛЬШ РАДИКАЛЬНИХ
ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ.....46

          Валентин Мороз. До 80-річчя від дня народження (Тарас Семенів)

З КУЛЬТУРНОГО СУЗІР’Я.....50

          Омелян Леськів. До 75-річчя від дня народження (Надія Фетісова)

МАЙСТЕР ВЛУЧНОГО СЛОВА.....53

          Іван Сварник. До 95-річчя від дня народження (Микола Сварник)

НЕЗЛАМНИЙ СИН УКРАЇНИ.....57

          Петро Дужий. До 100-річчя від дня народження (Тарас Семенів)

ЛЬВІВ’ЯНИН-АМАТОР.....61

          Ілько Лемко. До 65-річчя від дня народження

ГРАНІ ОБДАРОВАНOSTІ.....65

          Катерина Зозуляк. До 80-річчя від дня народження (Роман Горак)

11 80 років від дня народження Євгена-Романа Куртяка (1936-1996), письменника, журналіста, члена Спілки письменників України

14 125 років від дня народження Теофіла Горникевича (1891-1969), священника УГКЦ, капелана УГА, викладача біології та психології у Львівському університеті (1915-1918), теології – у Львівській академічній гімназії та семінарії сестер василіянок (з 1927 р.)

16 160 років від дня народження Тита Войнаровського (1856-1938), громадського діяча, економіста, священника УГКЦ, довголітнього адміністратора маєтків Галицької митрополії, посла до Австрійського парламенту від Української народно-демократичної партії (1907-1911)

19 80 років від дня народження Зиновії Служинської (1936), доцента Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького, дійсного члена НТШ, члена Українського лікарського товариства, вченого секретаря Львівського відділення Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. Вавилова, члена Товариства медичних генетиків України, співавтор першої української версії «Ілюстрованого медичного словника Дорланда», члена «Просвіти», «Меморіалу» та Українського геральдичного товариства

21 145 років від дня народження Осипа Микитки (1871-1920), визначного військового діяча, сотника Українських січових стрільців, генерал-хорунжого УГА

● 140 років від дня народження Семена Вітика (1876-1934), громадсько-політичного діяча, посла до Австрійського парламенту, співзасновника Української соціал-демократичної партії Галичини і Буковини, редактора, репресованого

24 85 років від дня народження Олександра Кіцери (1931), доктора медичних наук, професора (з 2000), завідувача кафедри оториноларингології Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького, організатора і голови відновленого Українського лікарського товариства (1991-1993), дійсного члена НТШ

28 100 років від дня народження Романа Кивелюка (1916-1942), громадського діяча, зв’язкового ОУН, члена Крайового проводу ОУН

БЕРЕЗЕНЬ

1 70 років (1946) з часу виходу першого номера газети «Львовская правда» (нині – «Високий Замок»)

2 140 років від дня народження Мирона Кордуби (1876-1947), громадського діяча, історика, викладача гімназій у Чернівцях, Львові та Холмі (1900-1918), професора Варшавського (1929-1939) та Львівського (з 1944 р.) університетів, члена НТШ

- 85 років від дня народження Марії Байко (1931), співачки, професора Львівської консерваторії ім. М. Лисенка (з 1988 р.) (нині – Львівська національна музична академія ім. М. Лисенка), народної артистки України (1979), лауреата Шевченківської премії (разом із сестрами Даниїлою та Ніною) (1976)
- 3 140 років від дня народження Йосафата Коциловського (1876-1947), єпископа УГКЦ, професора теології, церковного і громадського діяча, блаженного католицької церкви
- 4 70 років від дня народження Петра Бенюка (1946), народного артиста України (1996), актора Національного академічного драматичного театру ім. М. Заньковецької у Львові
- 7 80 років від дня народження Ярослава Ісаєвича (1936-2010), історика, громадського діяча, академіка НАН України, президента Міжнародної асоціації українців, директора Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; автора праць з давньої української історії та культури
- 9 80 років від дня народження Святослава Максимчука (1936), народного артиста України (2002), актора Національного академічного драматичного театру ім. М. Заньковецької у Львові
- 12 150 років від дня народження Дам'яна Лопатинського (1866-1951), священика УГКЦ, церковного та громадського діяча
- 135 років від дня народження Володимира Бирчака (1881-1952), письменника, літературознавця, воїна легіону Українських січових стрільців, делегата Української Національної Ради ЗУНР (від УСДП) в 1918 р.; члена НТШ
- 13 80 років від дня народження Романа Гурного (1936-1998), учасника українського національно-визвольного руху, багаторічного політв'язня, члена підпільної організації «Український національний комітет», члена Української Гельсінської спілки
- 22 80 років від дня народження Михайла Осадчого (1936-1994), правозахисника, письменника, журналіста, політв'язня радянських тюрем і таборів
- 29 155 років від дня народження Романа Залозецького (1861-1918), ученого, хіміка-технолога, професора Львівської політехніки (з 1891) (нині – Національний університет «Львівська політехніка»), дійсного члена НТШ, голови товариства «Сільський господар», організатора і директора Торгової школи при товаристві «Просвіта», посла до Галицького сейму
- 135 років від дня народження Марійки Підгірянки (Ленерт-Домбровської) (1881-1963), відомої народної вчительки, дитячої письменниці

КВІТЕНЬ

- 7 140 років від дня народження Іларіона Свенціцького (1876-1956), філолога, літературознавця, історика мистецтва, музейника,

Що прямо, чесно ми йдемо
За правдою. Все те скажіть,
Судді мої, по ширості,
Тоді в ім'я сього ладу
Судіть мене без милості!

(На сцену виходить Служник поліції, на руки Франка накладають кайданки і виводять)

СЛУЖНИК ПОЛІЦІЇ. Начальнику третього відділу Львівської поліції. Вчора пана Франка вивільнено з тюрми за відсутністю доказів. Пан Франко попрямував до Дрогобича, де, очевидно, відвідає своїх давніх приятелів, а далі вирушить до Нагуєвич, де має відбутися весілля його племінниці. На весілля запрошені Ольга Кобилянська, Леся Українка з чоловіком Климентом Квіткою, дружина пана Франка та його син Петро. Нагляд за всіма вищезгаданими особами триває.

(Служник покидає сцену. Чути троїстих музик: розігрується фрагмент весілля)

ІВАН ФРАНКО

Не довго жив я в світі ще,
Та встиг чимало вже zazнати.
Не що й дало мені життє,
Та все ж дало досить багато.

Дало мені пізнати добро,
Дало побачити світ науки,
Бажання правди у душі
І дні тверді, робучі руки,
Дало і приязнь, і любов
Взаємну, хоч і не щасливу,
Сказало: «Сій, хоч не твійов
Руков пожате буде жниво!»
І ворогів дало, котрі
Кленуть і тиснуть мя, бо сильні;
Дало й прихильників, котрі
Найбільш самі собі прихильні.

Та над усе ціню я ту
Малую мірку мук і болю,
Котрі прийняв я в сім життю
За правду, за добро, за волю.

ПЕРШИЙ ЧИТЕЦЬ

Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!

Розпадуться пута віковії,
Прокинуться люди.

ДРУГИЙ ЧИТЕЦЬ

Розпадуться пута віковії,
Тяжкії кайдани,
Непобідна злими ворогами,
Україна встане.

ТРЕТІЙ ЧИТЕЦЬ

Встане славна мати Україна,
Щаслива і вільна,
Від Кубані аж до Сяна-річки –
Одна, нероздільна.

ЧЕТВЕРТИЙ ЧИТЕЦЬ

Щезнуть межі, що помежували
Чужі між собою,
Згорне мати до себе всі діти
Теплою рукою.

П'ЯТИЙ ЧИТЕЦЬ

Пора, діти, добра поглядіти
Для власної хати,
Щоб газдою, не слугою
Перед світом стати!

ПЕРШИЙ ЧИТЕЦЬ

Розвивайся ти, високий дубе,
Весна красна буде!
Гей уставаймо, єднаймося,
Українські люди!

ІВАН ФРАНКО

Єднаймося, братаймося
В товариство чесне,
Най братерством, щирими трудами
Вкраїна воскресне!

УСІ

Най братерством, щирими трудами
Вкраїна воскресне!

Роман БЕРЕЗА

(Жалі мої, жалі [Текст] : сценарій літ.-музичної композиції / Роман Береза // Укр. культура. – 2006. – № 5-6. – С. 41-42.)

ПЕРШИЙ ЧИТЕЦЬ

Муштруйся, рекруте-небоже,
Слізьми оружжа обливай!
Хились, корись, а тільки, брате,
Оружжя з рук не випускай!

Учись владати ним, учися
Стріляти цільно і в лице
Безстрашно смерті заглядати:
Важкого бою час іде.

ДРУГИЙ ЧИТЕЦЬ

Прийдесь стріляти й не одному
Життя покласти в боротьбі.
Учися ж, рекруте, хоч прикро
Не раз приходитьсь тобі!
Учись, щоб був ти сильним мужем.
Як засвітає день новий!
Учись, щоб в ряд ти став готовим,
Як крик роздається бойовий!

(Читці виконують пісню з фольклорних записів І. Франка «Ходить турчин по риночку» або іншу жовнірську пісню. На сцену виходить Служник поліції)

СЛУЖНИК ПОЛІЦІЇ. Його величності начальнику третього відділу Львівської поліції. Пан Франко, не дивлячись на неодноразові попередження, продовжує сіяти вільнодумство, особливо серед молоді. Виступаючи з промовами на засіданнях таємних товариств, які діють у Львові, Дрогобичі, Коломиї, неодноразово закликав до необхідності соціалістичної революції. Дозволяв собі звинувачувати церкву в «омані народу». Закликаючи до революційних дій, вважає, що на Галичині їх слід здійснювати не марксистським шляхом, а розробити революційну теорію, яка б враховувала соціальні особливості українськомовного населення нашої імперії. Революція за Марксом, на думку пана Франка, в кінцевому результаті приведе до заміни монархії Його Величності Імператора монархією партії комуністів, а це суперечить демократичному підходу у вирішенні соціальних питань так званого «українського народу». Вважаю за необхідне накласти на пана Франка арешт як на небезпечну особу для спокою нашої імперії.

ІВАН ФРАНКО

Судіть мене, судді мої,
Без милості фальшивої!
Не надійтесь, що верну я
З дороги «нечестивої»,
Не надійтесь, що голову

перед вами смирно схилю я,
Що в добрість вашу вірити
Буду одну хоч хвилю я.

ПЕРШИЙ ЧИТЕЦЬ

Судіть мене без боязні, –
Таж сильні ви, то знаєте!
Судіть без встиду, таж ви встид
На прив’язі тримаєте.
Судіть, як каже право вам,
Судіть гостріше, тяжче ще, –
Таж ви і право – то одне
В одній машині колісце.

ДРУГИЙ ЧИТЕЦЬ

Одно лишень прошу я вас,
Скажіть виразно й сміло ви:
Яка вина моя і тих,
Хто враз зо мною йдуть і йшли?
Скажіть виразно: «Люди ті –
Се зрадники! Вони хотять
Перетворить, перевернуть,
Звалити наш суспільний лад!»

ТРЕТІЙ ЧИТЕЦЬ

Та й ще скажіть, за що хотять
Перетворити лад цілий?
За те, що паном в нім багач,
А гнесь слугою люд німий,
За те, що чесна праця в нім
Придавлена, понижена,
Хоч весь той ваш суспільний лад
Піддержує й живить вона.

ЧЕТВЕРТИЙ ЧИТЕЦЬ

А ще скажіть, як сей лад
Перевернути хочем ми.
Не зброєю, не силою
Огню, заліза, війни,
А правдою, і працею,
Й наукою.

ІВАН ФРАНКО

Та ще скажіть, що ви й самі
Не відмовляєте нам то,
Що правду ми говоримо,

організатора і директора Національного музею у Львові (1905-1952), професора Львівського (таємного) українського університету та Львівського університету (з 1939 р.) (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка)

- 11
- 70 років від дня народження Тетяни Крушельницької (1946), фізика, доцента кафедри інженерного матеріалознавства та прикладної фізики Національного університету «Львівська політехніка» (з 2006 р.), громадського діяча, члена Львівського обласного проводу об’єднання «За Україну!», заступника голови громадської організації «Львівська бесіда»
- 15
- 80 років від дня народження Валентина Мороза (1936), історика, члена українського національно-визвольного руху, політв’язня, дисидента; автора понад 100 наукових праць, професора кафедри українознавства Львівського державного університету фізичної культури (з 1993), доктора honoris causa Державного коледжу Джерсі (США)
- 16
- 90 років від дня народження Бориса Возницького (1926-2012), мистецтвознавця, директора Львівської галереї мистецтв (1962-2012) (нині – Львівська національна галерея мистецтв ім. Б. Возницького), академіка Української академії мистецтв, заслуженого працівника культури України та Польщі, президента Українського національного комітету Міжнародної ради музеїв (ICOM), доктора honoris causa, лауреата Шевченківської премії за багаторічну роботу зі збереження і популяризації культурної спадщини (1990), Героя України (2005)
- 22
- 95 років від дня народження Степана Ільницького (1921-2012), громадського діяча, фахівця у галузі нафтохімії, дійсного члена НТШ, учасника бою під Бродами у складі дивізії «Галичина» в липні 1944 р.
- 26
- 30 років (1986) з часу катастрофи на атомній електростанції в Чорнобилі *(Всеукр.)*

ТРАВЕНЬ

- 1
- 80 років від дня народження Мар’яна Долішнього (1936-2006), вченого-економіста, професора, академіка НАН України, директора Інституту регіональних досліджень НАН України (1994-2006), лауреата державної премії України в галузі науки і техніки
- 5
- 180 років від дня народження Сидора Воробкевича (1836-1903), письменника, композитора, диригента, педагога *(Всеукр.)*
- 9
- 145 років від дня народження Володимира Гнатюка (1871-1926), етнографа, фольклориста, мовознавця, літературознавця, мистецтвознавця, перекладача та громадського діяча, члена-кореспондента Петербурзької академії наук (1902), академіка АН України (1924), члена Чеського наукового товариства (1905), Празької та Віденської академій наук; секретаря НТШ, з 1916 р. –

- голови його етнографічної комісії; члена товариства «Просвіта» у Львові
- 55 років від дня народження Віктора Неборака (1961), поета, прозаїка, перекладача, члена літутгруповання «Бу-Ба-Бу» (разом з Юрієм Андруховичем і Олександром Ірванцем), члена Львівської організації Національної спілки письменників України
  - 11 120 років від дня народження Василя Микетюка (1896-1973), лікаря-стоматолога, доктора філософії, учасника визвольних змагань, організатора і керівника першої державної зуболікарської школи у Львові, засновника Наукового стоматологічного товариства у Львові
  - 16 140 років від дня народження Миколи Конрада (1876-1941), священика УГКЦ, з 1937 р. – професора історії філософії і соціології Львівської богословської академії, блаженного католицької церкви
  - 17 120 років від дня народження Дмитра Палієва (1896-1944), журналіста, політичного і військового діяча, одного з організаторів Листопадового повстання у Львові 1918 р., очільника відділу старшинського вишколу дивізії «Галичина»
  - 75 років від дня народження Ярослава Лемика (1941-2012), учасника дисидентського руху й самвидаву, депутата Львівської міської ради І і ІІ скликань, видавця (відновив видавництво «Світ дитини»)
  - 20-21 125 років (1991) з часу проведення у Львові установчого з'їзду Спілки політв'язнів України
  - 23 75 років від дня народження Омеляна Леськівца (1941), письменника, перекладача, публіциста, редактора газет «Поступ», «Діло» та видань «Просвіти», секретаря Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини»
  - 27 80 років (1936) з початку політичного судового процесу у Львові над 23 членами ОУН, у т.ч. 9 членами Крайової ексекутиви, який ув'язнені (серед них були С. Бандера, Р. Шухевич, Я. Стецько, К. Зарицька та ін.) використали для викриття антиукраїнської політики польського уряду
  - 28 110 років від дня народження Ростислава Єндика (1906-1974), письменника, антрополога, громадського діяча, дійсного члена НТШ, члена ОУН

ЧЕРВЕНЬ

- 1 95 років від дня народження Івана Сварника (1921-1989), письменника, перекладача, редактора львівського видавництва «Каменярь»
- 85 років від дня народження Рогніди Сендецької (1931), лікаря-онколога, кандидата медичних наук, поетеси, громадського діяча
- 70 років (1946) з часу заснування Львівського державного інституту фізичної культури (нині – Львівський державний університет фізичної культури)

ІВАН ФРАНКО

Відцуралися люди мене!
Сей та той надійде і мене!
Тільки боязно скося зирне...
Чи бояться ті люди мене?

Я блукаю, мов звір серед гір,
Серед шуму вулиць містових,
В серці чую слова, мов докір:
«Ти проклятий один серед них!»

Самотою ходжу я, мов блуд,
З горем в серці, нестерпно важким...
Всі знайомі минають, ідуть –
Поділитися горем ні з ким.

Якби в сльози кривавії знов
Міг я все своє горе розлити,
Я би виплавав всю свою кров,
Щоб нічого з людьми не ділить.

*(Фонограма романсу М. Лисенка
«Безмежне поле». На сцену виходять читці)*

ПЕРШИЙ ЧИТЕЦЬ

Всюди чую любий глас,
Клик життя могучий...
Весно, вітре, люблю вас,
Гори, ріки, тучі!

ДРУГИЙ ЧИТЕЦЬ

Люди, люди! Я ваш брат,
Я для вас рад жити,
Серця свого кров'ю рад
Ваше горе змити.

ТРЕТІЙ ЧИТЕЦЬ

А що кров не зможе змити,
Спалимо огнем то!
Лиш боротись – значить жити...
Vivere memento!

*(Учасники композиції виконують
українську веснянку)*

ІВАН ФРАНКО

І ти лукавила зо мною!
Ах, ангельські слова твої

Були лиш обриском брехні!
І ти лукавила зо мною!
І нетямущому мені
Затрули серце гризотою
Ті ангельські слова твої...
І ти лукавила зо мною!

Неначе правдою самою,
Неначе золотом, в огні
Без скаси чищенням, – ох, ні,
Неначе правдою самою,
Так в добрі і нещасні дні
Я величався все тобою!
Мов злотом, чищенням в огні,
Неначе правдою самою.

Та від пліною золотою
Ховались скаси мідяні,
І цвіт, розцвітлий навесні,
Під пишнотою золотою
Крив черв'яка! Ох, чи не в сні
Любились щиро ми з тобою?
І серце бідне рвесь у мні,
Що ти злукавила зо мною!..

*(Виконується пісня «Ой ти, дівчино, з
горіха зерня» на музику А. Кос-Анатольського)*

ДІВЧИНА

Я не лукавила з тобою,
Клянуся правдою святою!
Я чесно думала й робила,
Та доля нас лиха слідила.
Що щирая любов ділала,
Вона на лихо повертала:
Що чиста щирість говорила,
Вона в брехню перетворила,
Аж поки нас не розлучила.

Ти ж думаєш, я не терпіла,
В новії зв'язки радо бігла?
Ти ж думаєш, я сліз не лила,
По ночах темних не тужила?

Не я лукавила з тобою,
А все лукавство в нашім строю...

*(Звучить українська народна лірична
пісня)*

ЖАЛІ МОЇ, ЖАЛІ

Сценарій літературно-музичної композиції до 160-річчя від дня народження Івана Франка

(Звучить фонограма пісні з фольклорних записів І. Франка «Жалі мої, жалі»)

ГОЛОС ДИКТОРА

Народе мій, замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожку.
Людським презирством,
ніби струпом, вкритий!

Твоїм будучим душу я тривожу,
Від сорому, який нащадків пізніх
Палитиме, заснути я не можу.

Невже тобі на таблицях залізних
Записано в сусідів бути гноєм,
Тяглом у поїздах їх бистроїзних?

Невже повік уділом буде твоїм
Укрита злість, облудлива покірність
Усякому, хто зрадою й розбоєм

Тебе скував і заприсяг на вірність?
Невже тобі лиш не судилось діло,
Що б виявило твоїх сил безмірність?

Невже задарма стільки серць горіло
До тебе найсвятішою любов'ю,
Тобі офіруючи душу й тіло?

Задарма край твій весь политий кров'ю
Твоїх борців? Йому вже не пишаться
У красоті, свободі і здоров'ю?

Задарма в слові твому іскряться
І сила, й м'якість, дотеп і потуга,
І все, чим може вгору дух піднятися?
Задарма в пісні твоїй ллється туга,

І сміх дзвінкий, і жалощі кохання,
Надій і втіхи світляная смуга?

О ні! Не самі сльози і зітхання
Тобі судились! Вірю в силу Духа
І в день воскресний твого повстання...

О, якби хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!

О, якби пісню вдать палку, вітхненну,
Що міліони порива з собою,
Окрилює, веде на путь спасенну!

Якби!.. Та нам, знесиленим журбою,
Роздертим сумнівами, битим сльозами,
Не нам тебе провадити до бою!

Та прийде час, і ти огнистим видом
Засяєш у народів вольних колі.
Труснеш Кавказ, впережешся

Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі.

Прийми ж сей спів, хоч тугою повитий,
Та повний віри: хоч гіркий, та вільний,
Твоїй будучині задаток, слізьми

злитий
Твоєму генію мій скромний дар
весільний.

(Фонограма пісні «Жалі мої, жалі»)

- 6 160 років від дня народження Іларіона Грабовича (1856-1903), поета, літературного діяча, публіциста, педагога
- 7 140 років від дня народження Лева Турбацького (1876-1900), літературного критика, перекладача, журналіста, громадського діяча
- **100 років від дня народження Петра Дужого (1916-1997), діяча визвольного руху, референта пропаганди ОУН, письменника, почесного громадянина Львова**
- 8 90 років від дня народження Ірини Сенік (1926-2009), поетеси, зв'язкової генерала Романа Шухевича, репресованої, дисидента; члена ОУН, Української Гельсінської групи і Пен-клубу, почесної громадянки Львова і Борислава
- 9 155 років від дня народження Євгена Озаркевича (1861-1916), лікаря, першого голови Українського лікарського товариства, співзасновника Народної лікарни у Львові, дійсного члена НТШ
- 10 120 років від дня народження Володимира Огоновського (1896-1970), ученого-економіста, доктора природничих наук, доцента Львівського торговельно-економічного інституту (1949-1950) (нині – Львівська комерційна академія), дійсного члена НТШ, члена легіону Українських січових стрільців
- 13 **50 років від дня народження Зоряни Гладкої (1966), поетеси, члена Львівської організації Національної спілки письменників України**
- 14 125 років від дня народження Євгена Коновальця (1891-1938), військового і політичного діяча, полковника армії УНР, команданта УВО, голови проводу ОУН
- 25 130 років від дня народження Івана Крип'якевича (1886-1967), історика, джерелознавця, академіка АН УРСР, професора Львівського університету ім. І. Франка (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка), директора Інституту суспільних наук АН України (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України); автора багатьох наукових досліджень про українську козацьку державність та Богдана Хмельницького, низки підручників з історії України; діяча НТШ
- 25-27 15 років тому (2001) відбувся перший державний візит глави держави Ватикан Папи Римського Івана-Павла II до Львова
- 30 75 років (1941) з часу проголошення в окупованому німецькими військами Львові Акта відновлення Української держави; створення українського державного правління – Крайової ради – на чолі з Ярославом Стецьком

ЛИПЕНЬ

- 6 120 років від дня народження Івана Тиктора (1896-1982), громадського і політичного діяча, хорунжого УГА, книговидавця, редактора

- 9 65 років від дня народження Ілька Лемка (1951), письменника, публіциста, дослідника історії Львова, музиканта
- 12 75 років від дня народження Ярослава Кендзьора (1941), політика, народного депутата України шести скликань (1990-2012), учасника дисидентського руху в УРСР
- 15 85 років від дня народження Степана Злупка (1931-2006), вченого-економіста, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки (2003), завідувача кафедри економіки України ім. М. Тугана-Барановського Львівського національного університету ім. І. Франка (1990-2006), голови економічної комісії НТШ
- 17 130 років від дня народження Меланії Бордун (1886-1968), педагога, історика, члена НТШ, товариства «Руська академічна поміч», директора Українського інституту для дівчат у Перемишлі, працівника бібліотеки Національного музею у Львові
- 21 110 років від дня народження Олени Теліги (1906-1942), поетеси, публіциста, літературного критика, діяча ОУН (*Всеукр.*)
- 25 80 років від дня народження Катерини Зозуляк (1936), перекладача, літературознавця, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 28 120 років від дня народження Володимира Кипріяна (1896-1934), організатора і теоретика українського філателістичного руху в Галичині, члена Ревізійного союзу українських кооперативів у Львові, члена легіону Українських січових стрільців
- 75 років від дня народження Ярослава Камінецького (1941), поета, педагога, громадського діяча, лауреата премії ім. Маркіяна Шашкевича (2003), члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 30 75 років (1941) з часу створення у Львові з ініціативи Андрея Шептицького Української національної ради, яку очолив Кость Левицький
- 31 150 років від дня народження Діонісія (Діонізія) Дорожинського (1866-1930), священника УГКЦ, богослова, церковного і культурно-освітнього діяча

СЕРПЕНЬ

- 1 75 років (1941) з часу утворення дистрикту «Галичина» з центром у Львові
- 3 75 років від дня народження Аретія Кравця (1941), лікаря з променевої терапії, дослідника постатей української медицини, члена головної управи Українського лікарського товариства
- 4 170 років від дня народження Теофіла Грушкевича (1846-1915), педагога та громадського діяча, активного учасника національно-культурного руху, члена товариства «Просвіта»

пропагування творчої спадщини Івана Франка у 2012 році був нагороджений обласною премією у номінації «Музейна справа і збереження культурної спадщини імені Іларіона та Віри Свенціцьких». Брав участь у створенні нової літературної експозиції в музеї, керував роботою «Франкової світлиці», організовував творчі вечори відомих письменників, презентації нових видань про Івана Франка. З 2000 року був відповідальним за випуск «Наукового вісника музею Івана Франка», в якому друкувалися статті та нововіднайдені документи та матеріали з життя і творчості І. Франка. Цей журнал здобув визнання не тільки в Україні, але й у світі.

Вмів відкривати артистичні таланти у своїх співробітників. Коли у Львові давно на сценах театрів не ставилися драми Івана Франка, в тому числі й «Украдене щастя», Петро Пилипович вирішив поставити його силами працівників музею. Зумів у цю постановку залучити всіх – від сторожа до директора. Успіх був неймовірний. А ще перед тим створив моновиставу за драмою Юрія Щербака «Стіна» про Тараса Шевченка.

Зозуляк був одним з членів колективу, якому за досягнуті успіхи було присвоєно звання національного. З 1975 року був членом Національної спілки театральних діячів України. У 1989 році став заслуженим діячем культури Польщі, а в 2006-му – заслуженим діячем мистецтв України. Він виношував багато планів, готував різноманітні програми. Не судилось...

Роман ГОРАК,
письменник, лауреат Шевченківської премії

ЛІТЕРАТУРА

Про відзначення державними нагородами України [Текст] : указ Президента України від 27 серп. 2006 р. № 726 // Уряд. кур'єр. – 2006. – 6 верес. – С. 8-9.

Присвоїти почесне звання «Заслужений діяч мистецтв України» ЗОЗУЛЯКУ Петру Пилиповичу – заступнику директора Львівського літературно-меморіального музею І. Франка.

* * *

Сапіга Д. Зозуляк Петро Пилипович [Текст] / Д. Сапіга // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2010. – Т. 10. – С. 655.

довелося з ранку і до пізньої ночі за копійки працювати в колгоспі, аби поставити сина на ноги. Він знав, що таке колгоспна ланка з цукровими буряками і що таке оспівана поетами праця колгоспника.

Після закінчення Бережанського училища вступив на філологічний факультет Львівського університету. З другого курсу почав брати активну участь у художній самодіяльності. Шевченківські вечори відбувалися із запізненням, оскільки ректору Євгенові Лазаренку потрібно було вибивати дозвіл на їх проведення, а репертуар мусив пройти через густе сито цензури. Коли Петро, красивий, підтягнутий юнак, читав «Юродивого», зал шалів. Особливо коли доходило до того місця в поемі, де Шевченко звертається до «поборників святої волі»... Він був і ведучим, і читцем, і героєм тих вечорів. А у знаменитому університетському дівочому тріо альтову партію співала його майбутня дружина Катерина Марущак.

На останньому курсі університету Зозуляка прийняли в навчальну театральну студію при театрі Марії Заньковецької. А в 1964-му році він отримав скерування в управління культури Львівського облвиконкому: спочатку працював інструктором відділу мистецтв – в його компетенції була робота з музеями, театрами та музичними колективами, згодом очолив цей відділ. Чиновницька робота не завадила роботі творчій: в його послужному списку понад сто художніх постановок концертів до різних дат.

Два роки (1988-1990) пропрацював начальником управління культури. Відтак з блискавичною швидкістю змінювалися керівники, Зозуляк залишався завжди першим заступником, виконував найважливішу і найвідповідальнішу роботу. Саме в цей період він здійснив цілу низку театральних постановок на історичну тематику, які стали новим словом у режисурі цього жанру. А при звільненні виявилося, що не використав 137 днів належної профспілкової відпустки! Не мав часу відпочивати.

На посаді заступника директора з наукової роботи музею Франка Петро Зозуляк міг реалізовувати свої організаторські та артистичні здібності. За науково-просвітницьку діяльність та

- 9 130 років від дня народження Олександра Тисовського (1886-1968), педагога, основоположника й організатора Пласту, доктора біологічних наук, дійсного члена НТШ, учителя природознавства Академічної гімназії (1911-1939), професора Львівського (таємного) українського університету (1920-1924), Львівського державного університету (1939-1941) та вищих агрономічних курсів (1941-1943) у Львові
- 10 75 років від дня народження Романа Лубківського (1941-2015), поета, перекладача, есеїста, культуролога, державного і громадського діяча, надзвичайного і повноважного посла України, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, лауреата Шевченківської премії за збірку поезій «Погляд вічності» (1992), голови комітету з Національної премії України ім. Т. Шевченка (з 2005 р.)
- 11 70 років від дня народження Богдана Залізняка (1946), поета, публіциста, доцента кафедри зарубіжної преси та інформації Львівського національного університету ім. І. Франка
- 16 **100 років від дня народження Володимира Гасина (1916-1941), діяча українського національно-визвольного руху, члена ОУН, засудженого на Процесі 39-х до смертної кари, розстріляного у Львові**
- 17 95 років від дня народження Олеся Ангелюка (1921-2008), громадського діяча, політв'язня, літератора, публіциста, редактора газети «Нескорені» (з 1992 р.)
- 19 130 років від дня народження Богдана Заклинського (1886-1946), публіциста, фольклориста, літературознавця, учителя народних шкіл, підхорунжого Українських січових стрільців; члена «Просвіти», НТШ
- 21 90 років від дня народження Мар'яна Яворського (1926), церковного діяча, кардинала, архієпископа-митрополита Львівського (1991-2008), доктора теології, філософії
- 25 70 років від дня народження Михайла Марковича (1946), лікаря-ортопеда, мецената, культурного діяча, почесного громадянина Львова (2006)
- 26 90 років від дня народження Марії Вакалюк-Дорошенко (1926), прозаїка, поетеси, перекладача, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 27 160 років від дня народження Івана Франка (1956-1916), письменника, вченого, громадсько-політичного діяча, публіциста, літературознавця, мовознавця, історика, бібліографа, доктора філософії, дійсного члена НТШ, ініціатора і організатора революційно-демократичних видань «Громадський друг», «Дзвін», «Молот»

ВЕРЕСЕНЬ

- 2 160 років від дня народження Володимира Левицького (1856-1938), правника, громадського діяча, видавця і літературознавця, дійсного члена НТШ, члена «Просвіти»
- 3 180 років від дня народження Сильвестра Сембратовича (1836-1898), церковного і політичного діяча, кардинала (1895), доктора богослов'я, професора, митрополита Галицького (1885-1898)
- 6 70 років (1946) з часу заснування Львівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва (нині – Львівська національна академія мистецтв)
- 7 25 років (1991) з часу виходу першого номера львівської суспільно-політичної газети «Високий Замок»
- 13 60 років від дня народження Віктора Палинського (1956), поета, прозаїка, есеїста, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 15 160 років від дня народження Михайла Короля (1856-1925), адвоката, доктора права, громадсько-політичного діяча, посла до Галицького сейму, комісара ЗУНР у Жовкві, члена комісій УНР: законодавчої, фінансової та закордонних справ
- 18 80 років від дня народження Лева (Левка) Воловця (1936), поета, літературознавця, критика, члена Львівської організації Національної спілки письменників України, співавтора шкільних підручників з літератури
- 20 155 років від дня народження Михайла Пачовського (1861-1933), письменника, педагога, фольклориста, громадського діяча, композитора-аматора, автора наукових праць з проблем української школи, підручників і словників
- 23 160 років від дня народження Івана Белея (1856-1921), публіциста, редактора, видавця, літературознавця, культурно-громадського діяча
- 28 25 років (1991) з часу перепоховання політв'язнів Михайла Сороки та його дружини Катерини Зарицької на Личаківському кладовищі у Львові
- 29 **150 років від дня народження Михайла Грушевського (1866-1934), історика, громадського та політичного діяча; голови Центральної Ради УНР (1917-1918); дійсного члена Чеської АН (1914), академіка ВУАН (1923) та АН СРСР (1929), голови НТШ у Львові (1897-1913), професора, завідувача кафедри історії Львівського університету (1894-1914), автора понад 2000 наукових праць**
- 30 85 років від дня народження Михайла Бродина (1931), вченого в галузі фізики твердого тіла, нелінійної оптики та квантової електроніки; академіка Національної академії наук України (1982), лауреата численних премій в галузі науки і техніки; директора Інституту фізики Львівського національного університету ім. І. Франка (1987-2006); члена НТШ, Українського фізичного товариства

19 грудня

РІК БЕЗ ПЕТРА ЗОЗУЛЯКА. ПАМ'ЯТАЄМО...

*Петро ЗОЗУЛЯК (1938-2015)
До роковин смерті*

19 грудня 2015 року не стало заступника директора з наукової роботи Львівського національного літературно-меморіального музею Івана Франка Петра Пилиповича Зозуляка... У неділю 21-го мав з групою працівників музею їхати у село Стрілки Старосамбірського району відкривати виставку «Найдорожчий скарб наш – рідна мова», автором якої був. Вважав її відкриття символічним для себе, адже село, в якому служив громаді священиком автор музики державного гімну України Михайло Вербицький, так нагадувало Новосілки на Тернопільщині, де 2 січня 1938 року прийшов на світ. Тут, у Новосілках, у 1870 році в сім'ї священика народився Юліан Бачинський, автор «України уярмленої», який став першим, хто обґрунтував потребу створення української соборної держави під девізом «Вільна, велика, політично самостійна Україна, одна, нероздільна від Сяну по Кавказ!». Неподалік хати Петра була «Пресова квартира» і «Артистична горстка» УСС. Любив своє село і пишався його історією!

Його життєвий шлях був непростим і мало чим відрізнявся від того шляху, яким довелося пройти його покоління. Матері, яка овдовіла у двадцять п'ять років, – батько загинув на фронті –

образи української історіографії ХХ століття / А. Портнов. – Київ, 2011. – С. 201-223.

Сварник І. Ярослав Дашкевич і збереження архівної, бібліотечної, музейної спадщини [Текст] / Іван Сварник // Наша спадщина. – 2014. – № 2. – С. 28-31.

Содомора А. У світлинах пам'яті [Текст] / Андрій Содомора // Дзвін. – 2011. – № 3. – С. 153-155.

Тисячна Н. Шукач правди [Текст] : [про вихід друком зб. праць Ярослава Дашкевича «...Учи неложними устами сказати правду»] / Надія Тисячна // День. – 2011. – 1 квіт. – С. 23.

Чорновол І. Ще раз про двох Ярославів [Текст] : [про істориків Ярослава Дашкевича і Ярослава Ісаєвича] / Ігор Чорновол // Львів. газета. – 2012. – 21 черв. – С. 19; 28 черв. – С. 19.

ЖОВТЕНЬ

- 2 110 років від дня народження Івана Багряного (справжнє прізвище – Лозов'яга, зросійщине – Лозов'ягін) (1906-1963), поета, прозаїка, публіциста, художника і громадського діяча, лауреата Шевченківської премії за романи «Сад Гетсиманський» і «Тигролови» (1992, посмертно) (*Всеукр.*)
- 3 135 років від дня народження Михайла Возняка (1881-1954), літературознавця, академіка АН України (1926-1933, 1939-1954), дійсного члена НТШ, професора, завідувача кафедри української літератури Львівського університету (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка), директора (з 1952 р.) Інституту суспільних наук АН України (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), автора близько 600 наукових праць, у т.ч. тритомної «Історії української літератури»
- 10 85 років від дня народження Атени Пашко (1931-2012), поетеси, громадського діяча
- 12 90 років від дня народження Михайла Вінницького (1926-1996), священника УГКЦ, в'язня сумління радянських тюрем і концтаборів
- 16 **200 років від дня народження Івана Ступницького (1816-1890), священника УГКЦ, церковного діяча, аматора-археолога та нумізмата**
- 17 **200 років від дня народження Івана Головацького (1816-1899), лікаря, громадського діяча, перекладача, видавця**
- 80 років від дня народження Івана Драча (1936), поета, перекладача, кіносценариста, драматурга, державного і громадського діяча, першого голови Народного Руху України (1989), депутата Верховної Ради УРСР з 1990 р., депутата Верховної Ради України III і IV скликань (1998-2002, 2002-2006), лауреата Шевченківської премії за збірку поезій «Корінь і крона» (1976), Героя України (2006) (*Всеукр.*)
- 18 140 років від дня народження Сергія Єфремова (1876-1939), громадсько-політичного і державного діяча, літературного критика, історика літератури, академіка Української академії наук (з 1919 р.), віце-президента ВУАН (з 1922 р.), дійсного члена НТШ, публіциста, одного з творців української журналістики, репресованого
- 22 160 років від дня народження Михайла Зубрицького (1856-1919), священника УГКЦ, етнографа, фольклориста та історика, автора близько 300 наукових статей, дійсного члена НТШ
- **100 років від дня народження Марти Калитовської (1916-1990), поетеси, перекладача, мистецтвознавця**
  - 25 років (1991) з часу заснування Інституту екології Карпат НАН України
- 25 130 років від дня народження Михайла Терлецького (1886-1965), фармацевта, мецената, громадського діяча, колишнього власника аптеки на пл. Ринок у Львові (нині аптека-музей)

- 27 160 років від дня народження Івана Кипріяна (1856-1924), священника УГКЦ, композитора, музикознавця, громадсько-політичного діяча, капелана УГА
- 70 років від дня народження Любові Горбенко (1946), поетеси, члена Львівської організації Національної спілки письменників України

ЛИСТОПАД

- 1 140 років від дня народження Олександра Козловського (1876-1898), поета-лірика
- 3 105 років від дня народження Ростислава Волошина (1911-1944), публіциста, політичного і військового діяча, члена ОУН, полковника УПА
- 5 55 років від дня народження Ольги Кіс (1961), поетеси, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 6 80 років від дня народження Богдана Котика (1936-1991), громадського діяча, голови Львівської міськради (1988-1991), депутата Верховної Ради УРСР (1990-1991), ініціатора ухвали міської ради про демонтаж пам'ятника Леніну у Львові і підняття над ратушею Львова синьо-жовтого прапора (1990)
- 9 40 років (1976) з часу заснування Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод (Української Гельсінської групи), яка трансформувалася у громадсько-політичну організацію – Українську Гельсінську спілку (1988) (*Всеукр.*)
- 20 95 років (1921) з часу створення у Львові книговидавничої спілки «Червона Калина» колишніми вояками УСС та УГА з метою збирання й видання матеріалів, документів, спогадів періоду українських визвольних змагань та Української державності (1917-1920), надзірну раду якої очолював Степан Шухевич, головним директором був Осип Навроцький
- 26 140 років від дня народження Віктора Курмановича (1876-1945), генерал-хотаря УГА, члена ОУН
- 27 25 років (1991) з часу заснування П. Мацкевичем львівського видавництва «Кальварія»

Цього місяця минає:

- 30 років (1986) з часу відкриття музею-садиби Маркіяна Шашкевича (відділ Львівської національної галереї мистецтв ім. Б. Возницького) у селі Підлиссі на Золочівщині

ГРУДЕНЬ

- 3 90 років від дня народження Софії Малильо (1926), поетеси, репресованої
- 6 145 років від дня народження Миколи Вороного (1871-1938), письменника, перекладача, режисера, актора, громадсько-

«Вірмени в Україні», і публіцистичні нариси «...Учи неложними устами...».

Та головне, що спрощує роботу майбутніх істориків та історіографів, – наявність друкованих бібліографічних покажчиків 1993, 1996 (у збірнику «Mappa Mundi»), 2006 й 2012 (у зведених бібліографії Львівського відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України) років. А ще лишився взірцево сформований і впорядкований багатющий архів і бібліотека Ярослава Романовича в колишньому його помешканні на перетині Зеленої й Тарнавського, де відклалися рукописи й матеріали, зібрані протягом останніх десятиліть, особисті й родинні документи Дашкевичів. Отож, публікація праць вченого триває. Як і осмислення його ролі в становленні модерної української науки й держави загалом.

Іван СВАРНИК,
історик, директор ЛОУНБ

ЛІТЕРАТУРА

Про нагородження Я. Дашкевича орденом князя Ярослава Мудрого [Текст] : указ Президента України від 13 груд. 2006 р. № 1069 // Уряд. кур'єр. – 2006. – 20 груд. – Орієнтир. – С. 11.

* * *

* * *

Гречило А. Пам'яті Ярослава Романовича Дашкевича [Текст] / Андрій Гречило // Цитаделя: львів. мілітарний альманах. – 2010. – Чис. 1. – С. 65-67.

Залізник Б. Розмовляючи серцем [Текст] : [про відкриття мемор. дошки Ярославові Дашкевичу. м. Львів] / Богдан Залізник // Слово Просвіти. – 2012. – 27 груд. – С. 6.

Лицар духу [Текст] : мемор. збірник, присвяч. проф. Ярославові Дашкевичу / упоряд.: І. Гирич [та ін.]. – Львів, 2011. – 144 с.: фот.

Меженко Ю. Листування Юра Меженка з Ярославом Дашкевичем (1945-1969) [Текст] / упоряд.: Р. Дзюбак, Г. Сварник; НАН України, ЛННБ ім. В. Стефаника. – Львів, 2009. – 374 с.: іл. – (Епістолярій).

Портнов А. Ярослав Дашкевич і Ярослав Ісаєвич: два обличчя величі історика [Текст] / А. Портнов // Історії істориків. Обличчя і

економіста. Мав гострий аналітичний розум, критично ставився до будь-яких догм і авторитетів. Нас, молодших, він завжди вчив, що історія не є чорно-білою фотографією, що серед діячів минулого не було виключно негативних чи позитивних постатей. А наша історія настільки багата на справді величні моменти, що не потребує міфологізації й «пристарення» явищ і фактів. Ярослав Дашкевич не раз підкреслював, що українці в минулому виявляли великий героїзм і самопожертву, тому не слід звеличувати битву під Берестечком чи присвячувати надмірну увагу Переяславській угоді.

Нонконформізм автоматично зробив його непримиренним ворогом радянського тоталітаризму й офіційної науки. Натомість, як і М. Брайчевський, І. Бутич, Ф. Шевченко, він став беззаперечним авторитетом для молодих вчених, зрештою, для всіх інтелектуалів, які формували підвалини української незалежності в останнє десятиліття ХХ ст. Він і зараз залишається для всіх мислячих українців взірцем ученого-патріота, а водночас людини, яка глибоко знала й поважала культуру інших народів. Зовсім не випадково його так любили вірмени й татари, шанували німці, поляки й англійці. Особливо тішить те, що науковець, який пережив сталінські табори й цькування в роки брежнєвського застою, встиг реалізувати свій творчий потенціал уже в незалежній Україні, про яку мріяли і за яку воювали його батьки.

З бібліотечної точки зору Ярослав Дашкевич залишив багатющу друковану спадщину. Це й опубліковані при житті збірники документів «З історії революційного руху у Львові», «Становище трудящих Львова», «Хрестоматія з історії Української РСР», «Тарас Шевченко», «Іван Франко», «Леся Українка», «Украинско-армянские связи в XVII веке», «Українське державотворення. Акт 30 червня 1941 року», монографії «Армянские колонии на Украине в источниках и литературе XV-XIX веков» та «Каменные бабы причерноморских степей. Коллекция из Аскании-Нова», і зібрані його учнями в солідні томи нариси про відомих осіб «Постаті» (два видання), публікації зі спеціальних історичних дисциплін «В майстерні історика», сходознавчі збірники «Вірменія і Україна» та

- політичного діяча, театрознавця, режисера театру товариства «Руська бесіда», одного із засновників Української Центральної ради
- 9** 85 років від дня народження Володимира Затварського (1931), учасника національно-визвольного руху, члена ОУН, воїна УПА, одного з ініціаторів створення підпільної організації «Об'єднання», політв'язня радянських тюрем і таборів
- 13** 90 років від дня народження Ярослава Дашкевича (1926-2010), історика, археографа, сходознавця, громадського діяча, доктора історичних наук, професора, дійсного члена НТШ, політв'язня радянських тюрем і таборів, автора понад 1700 наукових та публіцистичних праць
- 15 років (2001) з часу заснування у Львові Видавництва Старого Лева Мар'яною Савкою та Юрієм Чопиком, основним напрямом діяльності якого стало видання літератури для дітей, підлітків та юнацтва сучасних вітчизняних та закордонних авторів, віднедавна і книги для дорослих
- 15** 125 років від дня народження Миколи Голубця (1891-1942), історика, архівіста, красзнавця, мистецтвознавця, письменника, публіциста, редактора, перекладача, бібліографа; члена комісії НТШ з історії мистецтва, одного з організаторів Асоціації незалежних українських митців; добровольця легіону Українських січових стрільців, чотаря УГА
- 18** 120 років від дня народження Бронислава Кобилянського (1896-1986), мовознавця, діалектолога, етимолога, історика мови, доктора філософії, доцента, завідувача кафедри української мови (1951-1959) Львівського педагогічного інституту, доцента кафедри української мови (1959-1976) Львівського державного університету ім. І. Франка (нині – Львівський національний університет ім. І. Франка)
- 19** **50 років від дня народження Лесі Бернакевич (1966), прозаїка, гумориста-сатирика, члена Львівської організації Національної спілки письменників України**
- 21** 155 років від дня народження Миколи Мартиновича (1861-1944), військового діяча, генерал-хорунжого армії УНР, референта начальної команди Галицької армії у складі об'єднаних армій УНР і ЗУНР (1919)
- 25** 80 років від дня народження Євгенії Божик (1936-2012), прозаїка, публіциста, громадського діяча, члена Львівської організації Національної спілки письменників України
- 26** 145 років від дня народження Євмена Лукашевича (1871-1929), дипломата, лікаря, співорганізатора Спілки українських лікарів Українського Червоного Хреста, члена Українського лікарського товариства, міністра охорони здоров'я уряду УНР, автора україномовного «Анатомічного словника»
- **100 років від дня народження Ангеліни Буличової (1916-2013), поетеси, члена Львівської організації Національної спілки письменників України**

СВІЧА ЙОГО ДУШІ

Степан МАМЧУР (1916-1977)
До 100-річчя від дня народження

Степан Мамчур народився в 1916 році в селі Лучиці (нині Сокальський район на Львівщині) в заможній українській родині. Батьки виховували своїх п'ятьох синів і доньку щирими українцями, які вже підлітками були залучені до підпільної боротьби проти польської влади. Троє синів згодом загинули в радянських концтаборах.

Степан Мамчур вступив до ОУН і займався просвітницькою роботою. За переховування забороненої літератури був ув'язнений напередодні Другої світової війни.

«У польській тюрмі сидіти було набагато легше, – згадував потім Мамчур у радянському концтаборі. – Ми були на своїй землі, широко листувалися та й побачення з родичами відбувалися без такої пекельної напруженості. З політв'язнів сиділи комуністи й націоналісти. Примусити працювати ніхто не мав права. І весь вільний час витрачали ми на самоосвіту та політнавчання».

Степан Мамчур і Стефанія Сидоровська побралися, коли радянські війська окупували Західну Україну. Та їхнє щастя було недовгим. Співробітники НКВС захопили списки українських діячів,

Лише в часи горбачовської «перебудови» Ярослав знову почав працювати офіційно – у тому ж таки Інституті суспільних наук, звідки його колись вигнали. Тоді ж Дашкевич ініціював створення нової наукової інституції – Археографічної комісії АН УРСР (згодом Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського) і до кінця життя керував Львівським відділенням інституту.

1990-2010 роки стали найбільш плідними в житті історика. Він активно працював як історик-джерелознавець та публікатор джерел, 1994 р. захистив докторську дисертацію «Стан і напрями джерелознавчих та історіографічних досліджень історії України (друга пол. XIX-XX ст.)». Як керівник наукової структури він згуртував навколо себе талановиту молодь і дослідників середнього покоління, сприяв формуванню школи модерної української археографії.

Я пишаюся, що працював разом із Ярославом Романовичем в Історичному архіві й Археографічній комісії НТШ, їздив до Києва, Вінниці, Запоріжжя на наукові конференції, часто мав змогу спілкуватися з цією видатною людиною. На все життя запам'ятав я його високу, в останні роки дещо зсунуту постать, іронічний погляд очей, спокійну мову, дотепні жарти, влучні судження про людей і події.

Зараз це звучить парадоксально, але істориком Ярослав Дашкевич став за покликом душі завдяки... самоосвіті. Безумовно, найбільший вплив на нього справили праці Грушевського, Крип'якевича, Кордуби, Липинського. Однак він добре знав сучасну західну історіографію, пильно стежив за всім, що діється в європейській і світовій науці. Свідченням цьому є сотні рецензій на польські, німецькі, французькі, російські, англійські, італійські, вірменські видання. Наприклад, за 1961-1970 рр. він опублікував 99 рецензій! (Ярослав Дашкевич. *Біобібліографічний покажчик* / уклад. М. Кривенко. – Львів, 2006. – С. 24-62.)

За своєю натурою Дашкевич був науковцем, очевидно, успадкувавши цей хист від матері, відомого вченого-географа й

вперта праця зробили його найбільшим фахівцем з вірменістики й сходознавства, дослідником і видавцем джерел. А ще він коротко навчався у медінституті (що допомогло йому в роки ув'язнення і заслання) й інституті нафти й газу ім. Губкіна.

Навчаючись в університеті, Славко 1944 р. почав працювати за майбутнім фахом у відділі рукописів, потім у кабінеті Івана Франка, врешті у відділі бібліографії (фактично керував ним) Львівської бібліотеки АН УРСР.

14 грудня 1949 року Ярослава заарештували радянські органи безпеки. Звинувачення були простими: зберігання і поширення антирадянської літератури. У часи погрому гуманітарних установ і цькування учнів Грушевського стаття 54 КК була дуже поширеною, а вирок (10 років таборів) звичним. Слід зазначити, що водночас заарештували й Славкову матір, Олену Степанів. Покарання юнак відбував у таборах Карабаху й Казахстану. 1956 р. звільнений з ув'язнення зі зняттям судимості та втрати прав і скерований до Львова. Однак роботу вчорашньому засланцеві вдалося знайти лише в серпні 1957 р.

Наступні 10 років він працював в Інституті суспільних наук, успішно займався науковою діяльністю, 1963 року захистив кандидатську дисертацію з історії вірмен в Україні (щоправда, захист відбувся у Єревані), видав низку монографій і збірників документів, не кажучи про статті й рецензії. Та вже в середині 60-х Дашкевича почали переслідувати за публікацію статей у європейських наукових журналах в Парижі, Вісбадені, Мюнхені, Базелі та ін. 1966 року вигнали з інституту через «скорочення».

У подальші роки науковець переважно був безробітним. Коротко йому вдалося попрацювати в музеї етнографії (1969-1972), Історичному архіві (1973, 1974-1980). 19 серпня 1972 р., саме в час найбільших репресій проти української інтелігенції, Ярослав одружується з відомою журналісткою, близькою до українського підпілля, Людмилою Шереметьєвою, молодшою за нього на 20 років. Надалі дружина поділила з ученим і дисидентом усі злигодні й радощі (а вони теж були!) спільного життя.

яких переслідувала польська поліція, і почали свої арешти: Степан Мамчур мусив перейти в підпілля. Стефанію, як і багатьох українців, вислали до Середньої Азії. Восени 1941 року Мамчур після короткочасного вишколу разом з групою інших пропагандистів був направлений на східноукраїнські землі. Пізніше в радянському ув'язненні він розповідав: *«Більшовики тепер закидають: мовляв, ми не воювали, або мали контакти з фашистами. Неправда! Воювали, і більш ніж достатньо. А що не стільки, скільки з радянською владою, нехай вибачають. Треба бути сліпим і безумцем, аби витратити сили на конаючого Гітлера, коли на нас сунула оскраженіла червона навала. Коли ось-ось мала розпочатися щаслива радянська дійсність з її масовими виселеннями до Сибіру, голодом, винародовленням. Ми скуштували всього того, що раніше наші країни на Східній Україні, але й „товарищи и братья” скуштували того, чого раніше не знали, – земної відплати за злочини. Через це й піняться злобою, згадуючи наші національно-визвольні змагання. Через це ми й „кати” й „душогуби”: заважали, бач, нове життя будувати».*

У 1948 році Стефанія втекла зі Середньої Азії в Україну. Їй вдалося знайти чоловіка. Подружжя переїхало на Донбас, а в 1954 році – в Ірпінь. Тут Степан Мамчур працював на цегельному заводі. З двома дітьми жили в бараці. У 1955 році агенти КДБ знайшли Степана: два роки викликали на допити, але жодної інформації про діяльність ОУН не отримали. У жовтні 1957-го Мамчура засудили до десяти років ув'язнення. В ув'язненні кардинал Йосип Сліпий висвятив його на отця-диякона. У 1967 році Степана Мамчура засудили ще на 15 років. Свободу можна було отримати, лише публічно засудивши націоналізм або ставши таємним агентом. Та цей шлях був не для нього.

Мамчура відправили з Мордовії за Урал у 35-ту зону. Там перебували в ув'язненні Валерій Марченко, Євген Сверстюк, Іван Світличний, Семен Глузман, Ігор Калинець. Євген Сверстюк згадує: *«За кілька днів я відчув, що і для українців, і для євреїв, і для вірменів, і для литовців – для всіх пан Мамчур – це ім'я особливо шановане... Він уважливий до кожного, делікатний з усіма і хоче всім чимось*

допомогти. Зовні не видно, але відчуваєш, що він глибоко релігійний – релігія любові до ближнього пронизує всю його поведінку. Для себе йому нічого не треба... Степан Мамчур був тим праведником, на якому стоїть добре ім'я українців...»

10 травня 1977 року Степан Мамчур, здоров'я якого було виснажене майже двадцятирічним ув'язненням, помер.

Іван Світличний присвятив побратиму такі рядки:

<i>Свіча горіла. І горіла</i>	<i>Горять! Стою в скорботний час</i>
<i>Душа. І промінь їх не гас.</i>	<i>І правлю під склепінням неба,</i>
<i>І ооморою лилась</i>	<i>Як син по батькові, молебень</i>
<i>Душі прекрасної офіра.</i>	<i>Душі, зігрітої од Вас</i>
<i>Свіча згоріла. Та для нас</i>	<i>Наш добротворче. І стосвічник</i>
<i>Духовний чин, пречиста віра,</i>	<i>За пам'ять вічну, спокій вічний,</i>
<i>Що нас висвічувала й гріла,</i>	<i>За дух Ваш вічний поміж нас.</i>

Громада Греко-католицької церкви св. Миколая на Аскольдовій могилі в Києві, парафіянами якої були Мамчури, організувала збір коштів для перевезення праху отця-диякона в Україну. 25 серпня 2000 року Степана Мамчура було перепоховано в Ірпені. Вшанувати пам'ять побратима приїхали Євген Сверстюк і Микола Горбаль, мати Валерія Марченка, який теж помер в ув'язненні. З ініціативи Мамчурів у Ірпені почала діяти парафія греко-католицької церкви.

Любов РУДИК,
завідувач відділу літератури
з національного і духовного відродження ЛОУНБ

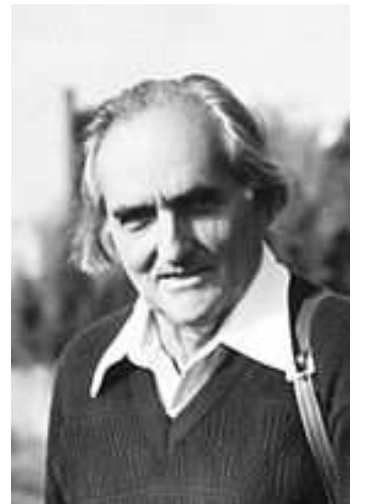
ЛІТЕРАТУРА

Зборовський А. В Ірпені збудують Греко-католицький храм [з ініціативи родини Мамчурів] [Текст] / Анатолій Зборовський // Укр. слово. – 2011. – 9-15 листоп. – С. 13.

Марченко В. Це неземне довготерпіння [Текст] : [спогад із ув'язнення] / Валерій Марченко // Наша віра. – 1993. – № 19-20. – С. 5.

13 грудня

НЕЗАЛЕЖНИЙ ДУХОМ

Ярослав ДАШКЕВИЧ (1926-2010)
До 90-річчя від дня народження

Уже п'ять років минуло відтоді, як нас покинув найбільший сходознавець, вірменіст, відкривач першоджерел Ярослав Дашкевич. Покинув фізично, але духовно він з нами – з тими, хто залишився в окупованому Криму, хто стоїть під обстрілами над Азовським морем, хто бореться за відродження нашої України словом і ділом.

Аби краще збагнути масштаб і сфери діяльності вченого, варто коротко нагадати його життєпис. Ярослав-Іван-Ананія (так записано у метричній книзі) Дашкевич народився 13 грудня 1926 року у Львові в родині двох легендарних галицьких особистостей – правника, полковника армії УНР Романа Дашкевича і педагога й науковця Олени Степанів. Батьки були пов'язані з галицькою інтелігенцією, зокрема, з духовенством, а в силу своїх біографій – з чільними українськими політиками, вченими, військовиками. Виховання в такій родині сприяло формуванню особистості українського патріота й інтелектуала з енциклопедичними пізнаннями й широким колом зацікавлень.

Ще підлітком Ярослав обрав для себе фах філолога-україніста, у повоєнні роки закінчив Львівський університет (1949). Любов до мов, глибокі пізнання зі східних культур і, у першу чергу, наполеглива,

Богдан Котик зосередився на роботі у Верховній Раді. Був членом Комісії з питань діяльності Рад народних депутатів, місцевого самоврядування. Як завжди, зумів самореалізуватися у тій сфері, яку знав чи не найкраще, – опрацював і подав на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про місцеве самоврядування». Багатьма ідеями цього Закону Україна живе й досі.

Зумів сповна використати талант економіста-науковця і непересічного організатора: брав участь у заснуванні у Львові акціонерного товариства з залученням іноземного капіталу «Торговий Дім», котре мало б у перспективі фінансувати будівництво першого в Україні сміттєпереробного заводу, затверджував у Москві проект будівництва й розвитку інфраструктури Сихівського мікрорайону, опікувався будівництвом Сихівського державного стоматологічного центру, яке, на жаль, після смерті Богдана Дмитровича так і не було завершене...

Богдан Котик був завжди у русі. Саме так, у русі, на тенісному корті, він і відійшов у вічність 14 серпня 1991 року, не доживши лише десять днів до величної події в історії України – проголошення державної Незалежності, шлях до якої він торував своїм талантом, розумом і самовідданою працею на благо рідного народу...

Григорій ЧОПИК,
вчений секретар Наукової бібліотеки
Львівського національного університету
ім. І. Франка, письменник

ЛІТЕРАТУРА

Вальо М. Котик Богдан Дмитрович [Текст] / М. Вальо // ЕСУ. – 2014. – Т. 15. – С. 18.

Мовчан С. Котик Богдан [Текст] / С. Мовчан // Енциклопедія Львова. – Т. 3. – С. 559.

* * *

Національний прапор над Львовом [Текст] / упоряд. Р. Матковський. – Львів: Апіорі, 2011. – 272 с. – Зі змісту: **[Про Богдана Котика]**. – С. 142-143.

Якимович Я. Син землі своєї. Незабутні [Текст] / Ярослав Якимович // За вільну Україну. – 2001. – 6 листоп.

3 лютого

ПАТРІОТИЗМ І САМОПОСВЯТА БОГДАНА КАЗАНІВСЬКОГО

Богдан КАЗАНІВСЬКИЙ (1916-?)
До 100-річчя від дня народження

Богдан Казанівський – один із тих українських націоналістів довоєнного покоління, які вже з юнацьких років пов'язали своє життя з боротьбою за українську державність. Виростав серед патріотів, які, сповнені ідеалізму і самопосяти, заклали основи під могутній визвольний рух, який під час Другої світової війни охопив усі українські землі.

Народився в небагатій родині в селі Нивиці на Радехівщині. У родині, крім нього, було шестеро дітей. Про продовження освіти після початкової школи не було й мови. Богдан влаштувався на роботу в повітовий кооператив у Радехові. Сусід по кімнаті Євген Віюра, член ОУН, розповідав хлопцеві про підпільну діяльність організації, вони обговорювали принизливе становище українців в Польщі. Так прийшло переконання в необхідності безкомпромісної боротьби.

Керівництво крайової ексекутиви ОУН в Галичині, зокрема, Лев Ребет, відзначило організаційні здібності Б. Казанівського. У 1933 р. І. Климів та В. Лобай прийняли його членом ОУН з псевдо «Щетина» (пізніше він використовував ще одне – «Тирса»).

Завдяки роботі в кооперативі йому вдалося організувати молодих свідомих та ідейних хлопців з навколишніх сіл. На сходинах повітового проводу навесні 1937 р. було вирішено провести антиколонізаційну акцію. Вночі з 21 на 22 квітня активісти сіл Криве і Щуровичі вийшли з синьо-жовтими прапорами, транспарантами, насипали могили, поставили хрести, підпалили скирти... Почалися масові арешти, був засуджений до 12 років ув'язнення і Б. Казанівський.

Після нападу Німеччини на Польщу він, як і більшість українських політичних в'язнів, зумів звільнитися з ув'язнення. Невдовзі повернувся до підпільної діяльності, мав постійні контакти з керівниками ОУН, які базувалися в окупованому німцями Кракові. В повітовому проводі ОУН займав посаду організаційного референта, мережа поширювалася на Холмщину, Підляшшя і Лемківщину. Провідником був Роман Шухевич, за його наказом було сформовано групу з 12 осіб для переходу в окуповану радянськими військами Україну. Однак у січні 1940 р. неподалік села Бендюга на Сокальщині група була змушена вступити у тривалий і виснажливий бій.

При спробі переходу кордону в УРСР Б. Казанівський був заарештований співробітниками НКВС. Майже два роки перебував під слідством в різних тюрмах НКВС, у т. ч. тюрмі на Лонцького у Львові, де пережив важкі допити і тортури. Мабуть, його би засудили до вищої міри покарання, але доля і цього разу виявилася до нього прихильною. У травні 1941 року він був переведений в сумнозвісні «Бригідки». З першого дня війни енкаведисти почали розстрілювати в'язнів десятками. До 28 червня в тюрмі залишилося не більше 500 осіб. Казанівському пощастило уникнути долі багатьох інших політв'язнів, котрих співробітники НКВС розстріляли без суду під час відступу зі Львова.

Як і багато інших підпільників ОУН, Б. Казанівський сподівався, що війна між Німеччиною і СРСР дасть шанс відновити державність України. Однак не так сталося, як гадалося. Після проголошення 30 червня 1941 р. у Львові Акта відновлення незалежності України німці вжили жорстоких заходів проти

не всі кандидати стали депутатами міськради, але людей, які розумілися на основних проблемах міста, від того тільки побільшало.

Він намагався контактувати з усіма, вміло уникаючи конфліктних ситуацій і намагаючись утримати мешканців Львова від необачних дій і необдуманих кроків. Так, коли 22 січня 1990 року, після «живого ланцюга» – величної акції українців, що привернула увагу світової громадськості – до голови виконкому звернулися активісти з Комітету захисту національної символіки з проханням якнайшвидше підняти національний (а вимагали підняти його як державний!) прапор над Львовом, то, за спогадами О. Кареліна, Богдан Дмитрович відмовив: «Просіть що хочете, тільки не прапор!». Очевидно, добре розумів, чим це могло тоді скінчитися для львів'ян. Однак саме Богдан Котик як голова 1-ї сесії Львівської міської Ради уже нового, демократичного скликання підписав історичне рішення від 3 квітня 1990 року «Про застосування Українського Національного прапора у місті Львові».

Не менш резонансною була постанова Львівського міськвиконкому про проведення у Львові двохсоттисячної маніфестації віруючих УГКЦ з метою її легалізації й повернення сакральних святинь – собору св. Юра та церкви Преображення Господнього, яка фактично легалізувала цю величну акцію українських греко-католиків і дозволила уникнути репресій та кровопролиття. Підписав її також Богдан Котик.

Він одночасно поєднував дві посади – голови виконкому Львівської міської Ради й народного депутата Верховної Ради. Тоді це дозволялося чинним законодавством. У міській же Раді були дві посади – голова Ради і голова виконкому. Але, як згадує тодішній голова міської Ради Василь Шпіцер, восени 1990 року законодавство щодо органів місцевого самоврядування змінилося, і ці дві посади треба було об'єднати. Довелося проводити нові вибори. У ситуації, коли голові виконкому доводилося більше бувати у столиці на засіданнях Верховної Ради, ніж у Львові, а його обов'язки все частіше виконував голова Ради, у грудні 1990 року на черговій сесії міськради депутати більшістю голосів обрали мером Львова Василя Шпіцера.

таким би, без сумніву, й залишився, тож його життєвий шлях гідний пам'яті вдячних українців.

Народився Богдан Котик 6 листопада 1936 року в селі Лука на Золочівщині. Закінчивши школу та Дрогобицький електромеханічний технікум, працював на Рівненському ливарному заводі, а після навчання у Львівському політехнічному інституті (1959-1963) – на різних посадах у Львівському обкомі комсомолу та обкомі партії. Відтак був директором заводів «Біофізприлад» (1974-1986) та «Іскра» (1986-1989) у Львові. Під час роботи на «Біофізприладі» захистив кандидатську дисертацію з проблем трудових ресурсів Західної України (1981).

Молодь уважно й захоплено слухала роздуми Богдана Дмитровича про реальний стан міського комунального господарства, проблеми бюджету і його наповнення, водопостачання, культурне життя Львова та його перспективи і вже й навіть не сумнівалася, кого обирати на посаду голови міськвиконкому. Бо саме такого керівника потребує місто – фахового коректного інтелектуала з управлінським досвідом. А коли на одній із передвиборчих зустрічей В'ячеслав Чорновіл надав слово і авторові цих рядків, я задержую прорік: «Шановний Богдане Дмитровичу, ми готові вас підтримати у всіх тих починаннях, про які ви тут говорили, бо це дуже потрібні для міста справи. Але ми вже не будемо такими депутатами, як у колишні комуністичні часи. Нас не влаштовуватиме одноголосне «одобрямс». І коли щось буде не так – то ми і з вас питаємо!». Богдан Дмитрович здивовано глянув на мене, а потім вони з Чорноволом щиро й невимушено розсміялися. Засміялися й люди, і в залі від тих усмішок стало тепліше. Богдан Котик умів шукати союзників...

Богдан Котик був добрим організатором. Чітко усвідомлював, що для виконання відповідальних завдань замало самого лише бажання. Добре розуміючи, що до міської ради балотуються люди з різними рівнями знань про місто, напередодні виборів голова виконкому організував своєрідний «лікнеп» для кандидатів у депутати Львівської міськради – зустрічі в сесійній залі міської Ради, на яких виступав із оглядами проблем кожного району міста. Звісно,

організаторів українського визвольного руху: заарештували С. Бандеру та Я. Стецька, розстріляли І. Равлика. Розпочалися масові арешти членів ОУН та їхніх прихильників. Більшість активних членів ОУН знову перейшла в підпілля, щоб продовжити боротьбу, тепер вже з німцями.

У роки німецької окупації був зв'язковим Проводу ОУН(б) у Львові, виконував важливі доручення І. Климів («Легенди»), М. Лебеда («Рубана»), М. Степаняка («Д. Дмитріва»). В обов'язки Казанівського входило тримати зв'язок з поліцейськими членами ОУН. У кожному комісаріаті був «станічний», який підпорядковувався йому організаційно.

У 1942 році в церкві св. Юра взяв шлюб з Оленою Матлою, членкинею молодіжного руху юнацтва ОУН, у 1930-х роках – зв'язковою, засудженою до десяти років ув'язнення на Процесі 59-ти. Працював у фірмі «Галіціян Ферра».

Коли в 1944 р. стало зрозуміло, що радянська влада повертається в Західну Україну, Б. Казанівський (мабуть, з дозволу керівництва ОУН) виїхав спочатку до Братислави, де народилася його донька Дануся, а потім – до Західної Європи, пізніше до США, де був членом теренового проводу ОУН. Часто зустрічався з провідником ОУН Степаном Бандерою. Написав спогади «Шляхом „Легенди“», у яких розповів не лише про свій життєвий шлях, але й про діяльність відомих керівників ОУН – І. Климів, М. Лебеда, Я. Стецька. Зі своїх поїздок по США писав репортажі до газети «Америка».

*Мар'яна МОСКВА,
бібліотекар відділу літератури
з національного і духовного відродження ЛОУНБ*

ЛІТЕРАТУРА

Казанівський Б. Шляхом «Легенди» [Текст] : спомини / Б. Казанівський. – Лондон: Укр. видавн. спілка, 1975. – 292 с.

Мірчук П. Нарис історії ОУН [Текст] / П. Мірчук. – Вид. 3-тє, доповн. – Київ, 2007. – 1006 с. – Зі змісту: *[Про Богдана Казанівського]*. – С. 361, 492, 692, 750.

3 лютого

«ВРОСТАЮ У РІДНУ ЗЕМЛЮ І СЛУХАЮ МУЗИКУ СВІТУ»

Зиновій СУХОДУБ (1951)
До 65-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Заслужений журналіст України, письменник Зиновій Суходуб з 1982 р. є членом Національної спілки журналістів України, з 2000 р. – Національної спілки письменників України. Він – автор документально-поетичних фільмів, літературно-музичних композицій за власними літературними творами та українською класикою, фотохудожник.

Творчість З. Суходуба неодноразово була відзначена престижними нагородами: лауреат Рівненської обласної літературної премії імені Валер'яна Поліщука (1988), Львівської обласної журналістської премії «Сучасність» (2006), Всеукраїнських фестивалів «Калинові острови (2001-2009 рр.)» (як автор документальних телефільмів і художніх радіопрограм). За авторський телефільм «Безсмертя» отримав Гран-прі «Калинових островів 2010». У тому ж році отримав обласну премію у номінації «Журналістика і публіцистика імені В'ячеслава Чорновола» за теледіалогію «Повернення після життя» та «Безсмертя» про українське розстріляне

6 листопада

ВІН ТОРУВАВ ШЛЯХ ДО НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Богдан КОТИК (1936-1991)
До 80-річчя від дня народження

Коли наприкінці 1980-х років в Україні розпочалися процеси демократизації, а потім і утвердження незалежності, Богдан Котик був одним із небагатьох працівників колишньої партійної номенклатури, які були готові душу й тіло покласти в розбудову незалежної держави. У 1989 році його обрали головою Львівського міськвиконкому, а в 1990 – депутатом Верховної Ради на той час іще Української РСР. Це був акт високої і, зрештою, цілком заслуженої довіри львів'ян, що її Богдан Котик здобував щоденною працею на користь міста і чесною, виваженою позицією справжнього українця. Чи не першими щирість цієї позиції очільника львівського виконкому відзначили колишні політв'язні – В'ячеслав Чорновіл, брати Горині, Іван Гель, Мирослава Зваричевська та інші. Саме їхнє переконливе слово додавало авторитету й поваги керівникові міста серед львів'ян.

Невідомо, як би склалася доля Богдана Котика, коли б він прожив на цьому світі більше, ніж призначені йому Всевишнім п'ятдесят чотири роки. Одне лише поза всякими сумнівами: він як був непересічною особистістю і видатною постаттю нашої історії,

народом на демократичних засадах, працювати для народу, спиратися на волю його більшості.

Марта ТРУХИМ,
завідувач сектора інформації з питань
культури і мистецтва науково-бібліографічного
відділу ЛОУНБ (за матеріалами статті Ігоря Шарова)

ЛІТЕРАТУРА

Повороту не буде [Текст] : соціально-політ. праці 1917-1918 рр. / М. Грушевський. – Харків, 2015. – 480 с.

* * *

Про відзначення 150-річчя від дня народження Михайла Грушевського [Текст] : указ Президента України від 9 лют. 2015 р. № 63/2045 // Уряд. кур'єр. – 2015. – 11 лют. – С. 4.

* * *

Малик Я. Михайло Грушевський: війна, революція, еміграція [Текст] : монографія / Я. Малик; ЛРІДУ НАДУ при Президентові України. – Львів, 2011. – 172 с.

Мельник О. Київ Михайла Грушевського [Текст] / Ольга Мельник // Пам'ятки України: історія та культура. – 2013. – № 10. – С. 16-29.

Тагліна Ю. Михайло Грушевський [Текст] / Ю. Тагліна. – Київ, 2013. – 128 с.

Цибенко І. Науково-видавнича діяльність М. Грушевського в умовах розбудови національної культури України [Текст] / Ірина Цибенко // Вісник Книжк. палати. – 2015. – № 11. – С. 34-37.

Цибенко І. Українська періодика у творчому житті Михайла Грушевського [Текст] / Ірина Цибенко // Вісник Книжк. палати. – 2012. – № 11. – С. 30-34.

Шаров В. 100 видатних імен України [Текст] / Ігор Шаров. – Київ: Альтернативи, 1999. – 503 с. – Зі змісту: **[Про М. Грушевського]**. – С. 116-120.

відродження 1920-1930-х рр. (автор сценаріїв, режисер, ведучий, музичне оформлення), наступного року – «Золоту медаль української журналістики».

З кінця 1970-х по 1991-ий рік Зиновій Суходуб брав участь в археологічних експедиціях Ігора Свешнікова, які досліджували місця, пов'язані з козаччиною, зокрема з битвою під Берестечком 1651 року, та давньоруський стольний Звенигород. 2001 року зняв авторські документальні фільми про визвольну війну українського народу XVII століття «За волю України» та «Поле нашої пам'яті».

ВІЧ-НА-ВІЧ З УКРАЇНОЮ

Я – дитя поеми в камені – Львова, котра звучить божественною музикою вже і в генах, а ще – материного бібрецького роздолля полів, мальовничих лісових байраків, батькового волинського безмежжя із різнотрав'ям лук та сріблистою Стир-рікою. І у цьому казковім підсонні, під муравою, мої поховані і непоховані працюючі предки-патріоти, котрі жили гарно і гордо у цьому світі Божім, а як настала пора – мужньо пішли у кривавий тан проти ворогів України у лавах опору.

Простежую свій родовід від вусатої козаччини... Були в роду будівничі церков, ратаї, просвітителі, вчителі (на північних курортах їх гарячі серця окупанти безуспішно остуджували!). А були ще й співочими мої предки: виявив, що у середині 19 ст. етнограф Оскар Кольберг записав на Волині від прабабуні по дідуньові понад 70 українських народних пісень.

Найкраще мені, коли, розпластавшись горілиць, востаю спиною у килими трав, у рідну землю і слухаю музику світу, котра зачудовує, пробуджує уяву, а ще – у водяній стихії, де чуюсь сливе риба.., і жити у ті миті розчулено, жити закохано, жити вічно із загостреним відчуттям якогось обов'язку перед своєю землею, моїм народом і перед Богом.

За це – безмежна вдячність і вірність!

Були у моєму творчому життєписі нотки віршів із пантеїстичним подивлянням світу, закоханостями, а ще – гіркотою за людську смертельність, були етюди та новелки про українські душі-долі... Їх сприймали і читали небайдуже, були цикли репортажів «Тарасовими шляхами» – вислід подарунку собі: багато днів і ночей життя під небом Тарасової Керелівки, козацького стольного Чигирини, запорізьких Січей, і це слово-освідчення засівалося у газети, часописи, книги, а відтак – у серця. Це все поєднувалось із фотомузою, об'ємнішало...

Уже по студіях відкрив поезію Валер'яна Поліщука (1897-1937) і свою родинну із ним пов'язаність (його мати Софія Ковалевська і моя бабуня по батьковій лінії Марфа Камінська – двоюрідні сестри). Подужав огром труду, укладаючи за рекомендацією та із легкої руки дочки В. Поліщука Люцини-Електри і поета, літературознавця Степана Крижанівського найбільший том Поліщукового поетичного «Вибраного» (К., «Дніпро», 1987), спорядивши його передмовою, примітками, документальними світлинами. Вийшов на лише частково освоєний материк рукописної спадщини В. Поліщука: безцінні діаріюші, епістолярій, нотатки, зібрав спогади від ще суущих на зламі 1970-1980-х Оксани Іваненко, Валентини Сенченко, Людмили Хмельницької-Пилипенко, Павла Жолтовського, Юлія Мейтуса, Євгена Кирилюка, Миколи Бажана, Лідії Вовчик-Блакитної, Олени, Люцини та Панкратія Поліщуків (дружини, доньки та брата поета)!, перелистав-пережив усю можливу періодику часу розстріляного відродження, – заговорили псевдоніми, криптоніми, – заболіла епоха – Український Ренесанс – Українська Голгота (майже синоніми!).

...Серед найхвилюючіших життєвих вражень – багатолітня участь в експедиціях археолога Ігора Свєшнікова на місцях козацьких бойовищ під Берестечком. Незабутній і гордий досвід обпікаюче холодної, важкої козацької шаблюки, повіспленої об ворожу зброю. Болять порубані козацькі голови-черепи..., до сліз розчулюють знайдені у козацькій сумці під кулями – разок простого намиста, перстенець, – для зсивілої у тузі, виплаканою дівки-молодиці-

літератури, етнографії, фольклору. Ще й досі неповною мірою досліджено його публіцистику, епістолярний доробок. Та насамперед він увійшов у вітчизняну історію як її великий літописець, автор фундаментальної «Історії України-Руси», справедливо названої метрикою нашого народу. Створена ним цілісна концепція українського історичного процесу увібрала в себе кращі здобутки сучасної йому світової української науки, була осяяна високою свідомістю і тому стала стрижневою ідеєю українського відродження.

Він – видатний громадський і державний діяч, визнаний лідер національно-демократичної революції – належить до тих політиків, які сповна пізнали велич і насолоду тріумфу і гіркоту поразки. Однією з провідних ліній концепції національного державотворення Михайла Грушевського виступає ідея соборності українських земель: «Народність і територія стрілися саме на порозі історичного життя нашого народу і утворили першу підставу його розвою».

Тривала подвижницька праця Михайла Грушевського в Галичині і Наддніпрянщині, у Львові і Києві стала живим уособленням єднання західних і східних теренів України. Не менш важливе значення для сучасності має всебічно обґрунтована ним ідея суверенності українського народу, або, як казав Михайло Грушевський, «право самому порядкувати на власній землі». Зрозуміло, стверджувати, що він завжди був радикальним самостійником, було б відступом від історичної правди. Проте не можна не бачити, що його автономістські й федералістські погляди пройшли суттєву еволюцію, визначалися конкретно історичними обставинами. Про це свідчать, зокрема, такі промовисті документи, як Універсали Центральної Ради, де авторська участь Грушевського не тільки незаперечна, а й визначальна.

Становлення демократичної, правової Української держави також є одним з лейтмотивів ідейної спадщини Михайла Грушевського. Він показав, що еволюція людства, попри всі складнощі, має тенденцію до встановлення справедливого демократичного ладу. Влада у державі має належати особам, обраним

закладення підвалин автономності. Як голова УЦР добивався від Тимчасового уряду поступок Україні. 7 листопада 1917 збройний переворот більшовиків у Петрограді і невизнання ними УЦР поклали край сподіванням Грушевського про перетворення Росії на федеративну республіку. 20 листопада УЦР під головуванням Грушевського III Універсалом проголосила Українську Народну Республіку. Наступ більшовиків на Київ викликав появу IV Універсалу УЦР. Наприкінці січня 1918 р. на засіданні УЦР під головуванням та на пропозицію Грушевського УЦР проголосила УНР самостійною, вільною і суверенною державою українського народу.

Після падіння Центральної Ради Грушевський перебував певний час у Кам'янці-Подільському, де редагував газету «Голос Поділля», пізніше – у Празі, Відні, Женеві. У березні 1924 року разом із сім'єю переїхав знову до Києва. Через шість років його було обрано дійсним членом Академії наук СРСР. Зі зміною політичних орієнтирів у державі радянська влада починає цькування талановитого вченого.

Наприкінці 1934 року Грушевський відпочивав в одному з кисловодських санаторіїв і несподівано захворів. Некваліфіковане лікування – і Грушевського не стало. Як не дивно, Раднарком УРСР прийняв постанову, якою «зважаючи на особливі наукові заслуги перед Радянською Соціалістичною Республікою» академіка Грушевського вирішено поховати в Києві за рахунок держави, а сім'ї призначити персональну пенсію. Хоча протягом наступних десятиліть для радянської влади він залишався ніким іншим, як «українським буржуазним істориком, одним з головних ідеологів і ватажків буржуазно-націоналістичної контрреволюції на Україні».

Тільки в незалежній Україні ім'я Михайла Грушевського знайшло справжнє визнання високістю духу. Благородством помислів він заклав найглибші ідейні підвалини національного відродження, очолив перший у XX столітті прорив українського народу до самостійності.

Творча спадщина вченого світового рівня вражає своїм тематичним діапазоном, енциклопедичністю, фундаментальністю. Його перу належить близько двох тисяч праць з історії, соціології,

удовиці, котра не дочекалась із походів вусатого лицаря – оборонця України... Обпікає серце цей неодолимий віки тому гостинець для коханої, оживаючи-зігріваючись у твоїй долоні.

Бракує слів, щоб розказати про це. Заявляю собі дерзновенно: потрібно знімати документальне і водночас – поетичне кіно!

Позаду – газетярська, видавнича робота, роки життя в енергетиці ефірного радіослова.

Перший сценарій, мабуть, децю журнальний, густофактажний, але із продуманим видовим кінорядом, символікою, україноцентричним баченням – відчуванням нашої історії із понад 170-літньою визвольною війною XVII-XVIII століть, Українською козацькою державою.., але ж, на жаль, і з лукавим прищуром азійських очей Переяславом, із козацькими подвигами і поразками...

Запалюю групу фахівців-телевізійників, «сідлаємо» важкий військовий вертоліт «Мі-8».., суголосно б'ються наші серця. Знімаємо, фотографуємо, монтуємо, сперечаємось (часом на одну хвилину фільму йде цілий монтажний день!) і народжуються телефільми «За волю України» та «Поле нашої пам'яті». Цю роботу високо поцінували фахівці на чолі із знаменитим режисером Олегом Біймою...

...А кіномуза знову ятрить-кличе. І це на тлі щоденної сродної праці творення радіословом взаємосповідей із Ліною Костенко, Миколою Вінграновським, Василем Скуратівським, Дмитром Павличком, Валерієм Шевчуком, Євгеном Сверстюком, Михайлиною Коцюбинською, львівськими митцями Романами – Федорівим, Іваничуком, Лубківським, Гораком, Миколами – Петренком, Ільницьким, Дубасом, Кондратенком, Святославом Максимчуком, Богданом Козаком, Юрієм Бриньським... (у відповідь на щирість – щирість, на любов – любов), читанням в ефірі художніх текстів – для плекання патріотичного тону, гідності у земляків моїх заблудлих, знесилених чи зневірених.

Отже, знову кіно. Із безлічі фактів, поезій, світлин, документальної хроніки постає образ епохи буття підневільної, підімперської України і таких ренесансних особистостей, як

В. Поліщук, які уособлювали життєствердне здорове національне начало, для яких «Матір – понад усе!» і які заплатили своїм життям за цю любов й здобули безсмертя (Христове: «Смертю смерть поправ»). Кожна мить кінорозповіді – болюча екзистенція душі поета і покоління інших героїв-мучнів – через вірші, сповідальні діаріуші, природу... Плеч-о-пліч у творенні – Роман Суський, Ігор Гнатів, Світлана Сосновська, Володимир Каратушин, але найперше – режисер монтажу Роман Бруцяк (разом ми молились до Ісуса і Марії перед Волинською іконою – «Милування»).

Найсильніше пережиття – екстольного, ексукраїнського Харкова – розтоптаного і, на жаль, не воскреслого. Німі іконостаси-розп'яття вікон письменницького будинку «Слово» із назавше впечатаними ликами Миколи Хвильового, Михайла Ялового, Валер'янів – Підмогильного та Поліщука і десятків-десятків інших впікаються своїми страдницькими очима у саме серце...

Так народжувалися ці фільми – болючий фантом епохи, переповненої згіркою розвеснілою трагічною музикою на тлі кривавих заграв... На цих вкритих рястом згарищах не один блудний син-українець зможе стрепенути свою розгублену душу і загартувати її освідомленням того, що кожен із нас прийшов у світ, аби не перервалось буття роду-народу Дніпра!

Широке визнання цих робіт – своєрідна захисна грамота перед українофобами різного калібру. А біль і гордість, що заковані у цих фільмах та всеприсутність у них Сина Божого – нагадуватимуть, що із болю і попелу постає Україна – Фенікс-птаха і ми – свідомі клітинки її воскресаючої душі та плоті.

Зиновій СУХОДУБ

ЛІТЕРАТУРА

Письменники Львівщини [Текст] : біобібліогр. довідник. – Львів, 2008. – 121 с. – Зі змісту : *[Про Зиновія Суходуба]*. – С. 101.

замолоду, а й зіставив по собі досить значний масток – в значній частині призначений ним знов-таки на цілі гуманітарні (стипендії й школу)», – читаємо в автобіографії. Середовище, про яке з теплом згадує Михайло Грушевський, звичайно ж, відкривало доленосні обшири, привчало до наполегливої, клопіткої праці.

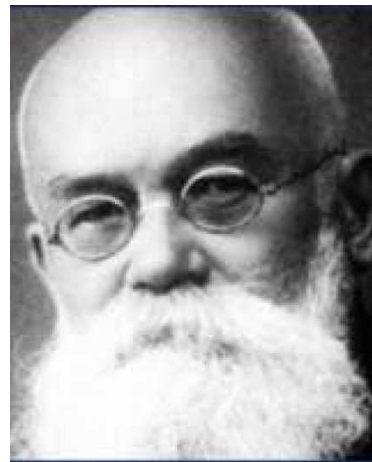
Так, уже на третьому курсі М. Грушевський написав наукову роботу «История Киевской земли от смерти Ярослава до конца XIV века», яку було удостоєно золотої медалі. Його залишили при університеті на кафедрі російської історії. У 1890-1894 рр. Грушевський працював при Київському університеті як професорський стипендіат. Подальша його доля пов'язана з Галичиною, викладанням у Львівському університеті, куди він був призначений на посаду ординарного професора кафедри «Всесвітньої історії з окремим узглядненням історії Східної Європи» (тобто історії України) за рекомендацією свого керівника Володимира Антоновича. Двадцятирічний львівський період позначився активною науково-організаційною діяльністю у Науковому товаристві ім. Шевченка, у виданнях НТШ. Хоч як М. Грушевський не намагався триматися осторонь від політики, проте разом з І. Франком увійшов до Української національно-демократичної партії. Сталися зміни і в особистому житті: він взяв шлюб з Марією Вояківською.

На початку Першої світової війни Грушевський приїхав до Києва. Влада була вороже налаштована до вченого – засилає його до Симбірська як українського сепаратиста і «мазепинця». 4 березня 1917 р. в Києві утворюється Українська Центральна Рада (УЦР), головою якої заочно обрано Михайла Грушевського. Викликаний телеграмою, 12 березня він повертається до Києва з Москви.

У Києві намагався надати стихійному українському рухові організованості. 27 березня виступив з вимогою національно-територіальної автономії України у федеративній Російській республіці, вважаючи це найближчим шляхом до самостійності України. 23 червня 1917 року Грушевський брав участь у проголошенні І Універсалу УЦР. Звернувся до всіх українців із закликом самостійно організовуватися та братися до негайного

29 вересня

ІСТОРИК І БУДІВНИЧИЙ НАЦІЇ

Михайло ГРУШЕВСЬКИЙ (1866-1934)
До 150-річчя від дня народження

Народився Михайло Грушевський в Хелмі, а виростав на Кавказі – спочатку в Ставрополі, а потім у Владикавказі. Навчався у Тифліській гімназії, Київському університеті (історико-філологічний факультет). Працював в університеті під керівництвом Володимира Антоновича.

«Я походжу з давньої (звісно з XVIII в.), але бідної духовної родини Грушів, пізніше Грушевських, що загніздилися в Чигиринському повіті. Були се переважно дячки, паламарі, але дідові мойому Федорові вдалось дійти священства і перейти під Київ, до села Лісників, і се помогло батьку мойому Сергію вийти на дорогу, хоч він рано зіставсь сиротою, але завдяки енергії й здібностям осягнув вищу освіту й, не прийнявши свячення, віддався діяльності педагогічній, був спочатку «професором» в семінаріях переяславсько-полтавській і київській, потім директором народних шкіл на Кавказі, а будиши автором одного популярного в Росії підручника слов'янської мови, не тільки міг забезпечити нам, дітям, можливість, не журячись за хлібом насущним, віддаватися науковій роботі

10 лютого

ЗА НАШУ І ВАШУ СВОБОДУ...

Богдан ГОРИНЬ (1936)
До 80-річчя від дня народження

Нещодавно ми відзначали 70-ліття наймолодшого з братів Горинів – Миколи, а нині вшановуємо Богдана – відомого українського політика, мистецтвознавця, борця за свободу поневолених націй. Богдан Горинь народився в селі Кніселі на Жидачівщині в родині свідомих українців. Приклад батька Миколи, який очолював сільську читальню «Просвіта», часто зазнавав репресій з боку польської влади за приналежність до ОУН, визначив долю всіх трьох братів Горинів – Михайла, Богдана й Миколи. Мама Богдана, Стефанія, була двоюрідною сестрою Миколи Лебеда. Коли батько був у лавах УПА, родину Горинів у грудні 1944 р. пробували вислати до Сибіру. Але Богдан утік іще в рідному селі, Михайло – дорогою на залізничну станцію, а мама вислизнула від конвоїрів у Ходорові. Спочатку Горині переховувалися у родичів на Жидачівщині, а згодом, 1949 р., аби уникнути запису до колгоспу, перебралися до Ходорова. Там Богдан закінчив середню школу, а в 1954 р. вслід за старшим братом вступив до Львівського університету. Навчання на філологічному факультеті (українська філологія) успішно завершив у 1959 році.

Протягом 1959-1965 рр. працював методистом Львівського обласного будинку народної творчості, учителем СШ № 7, врешті став науковим співробітником Музею українського мистецтва у Львові. Як мистецтвознавець і літературний критик за 1960-1965 рр. опублікував десятки статей в журналах і газетах – про львівську графіку 20-30-х років, мистецтво українського екслібриса, про Г. Смольського, С. Бореяка, Т. Бриж, І. Северу та ін.

Перша половина 60-х років була чи не найцікавішою у житті молодого науковця. Він активно працював як мистецтвознавець і критик, поринув у кипучу атмосферу громадської діяльності, у грудні 1962 р. став співзасновником і віце-президентом львівського Клубу творчої молоді «Пролісок», який очолив його ровесник Михайло Косів. Втім, діяльність КТМ, навколо якого згуртувалася найактивніша частина української інтелігенції, варта окремого розгляду.

Логічним продовженням роботи неформального творчого об'єднання стала участь Богдана в налагодженні друку й поширення самвидаву. Наслідки не забарилися. 26 серпня 1965 року Богдана заарештували. Одночасно затримали І.Геля, Михайла Гориня, М.Зваричевську, М.Косіва, М.Осадчого та інших. Пропозицію групи львівської інтелігенції (Ірина Вільде, Р.Іваничук, В.Лучук, Р.Лубківський, Е.Мисько, Я.Стецюк, С.Трофимук) взяти Богдана на поруки влада проігнорувала. 18 квітня 1966 р. Львівський обласний суд засудив Гориня за «антирадянську агітацію і пропаганду» (антирадянським документом назвали навіть договір Богдана Хмельницького з царем Олексієм 1654 року!) на три роки таборів. Вирок він відбував у мордовських таборах, у селищі Явас.

В ув'язненні науковець продовжував активно працювати: написав дослідження про художника Опанаса Заливаху, розвідку про Івана Драча, статті про Миколу Воробйова і Михайла Осадчого. Також він налагодив контакти з групами в'язнів інших національностей, організував передачу на волю низки документів, зокрема підпільної «Української робітничо-селянської спілки». Провадив літературні вечори, підтримував протестні акції. Саме в

року у видавництві «Каменярь». Наразі планується нове, 100-томне видання.

У 1913 році, підсумовуючи результати власної 40-річної літературної діяльності, Іван Франко зазначив: *«Скрізь і завсігди у мене була одна провідна думка – служити інтересам мого рідного народу та загальнолюдським поступовим, гуманним ідеям. Тим двом провідним зорям я, здається, не спроневірився досі ніколи і не спроневірюся, доки мого життя».*

Ірина ЗІНЧЕНКО,
завідувач науково-бібліографічного відділу ЛОУНБ
(за матеріалами статті Романа Горака)

ЛІТЕРАТУРА

Вертій О. Іван Франко і національне самоусвідомлення українців [Текст] / Олексій Вертій // Дзвін. – 2013. – № 5-6. – С. 136-153.

Горак Я. Дорога до «Мойсея». До 110-ліття з часу написання поеми [Текст] / Яким Горак // Дзвін. – 2015. – № 8. – С. 145-153.

Іванишин П. Учитель нації [Текст] / Петро Іванишин // Укр. літературна газета. – 2015. – 19 черв. – С. 4-5.

Корнійчук В. Золоті пропорції поезії Івана Франка [Текст] / Валерій Корнійчук // Слово і час. – 2014. – № 8. – С. 81-93.

Легкий М. Проза Івана Франка початку ХХ століття: проблема теодицеї [Текст] / Микола Легкий // Слово і час. – 2015. – № 6. – С. 3-11.

Пашук А. До питання про патріотизм І. Франка [Текст] / Андрій Пашук // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2013. – № 7. – С. 50-57.

Печарський А. Іван Франко – «дух, наука, думка, воля»: психоаналітична парадигма творчості [Текст] / Андрій Печарський // Дивослово. – 2014. – № 10. – С. 58-64.

Тихолоз Б. Таємниця Франкової величі [Текст] / Богдан Тихолоз // Дивослово. – 2011. – № 10. – С. 44-48.

* * *

Нам пора для України жити [Текст] : посібник до 150-річчя від дня народж. Івана Франка / уклад. і наук. ред. І. Лешнівська; упоряд. бібліогр. частини: О. Шматько, Г. Цвик; ред. О. Букавіна; ЛОУНБ. – Львів, 2006. – 44 с. – (Поборники державності України).

У 1896 р. видав збірку поезій «Зів'яле листя», що принесла йому славу найкращого українського поета-лірика та водночас і звинувачення в декадентстві. 1898 року вийшла збірка філософської лірики «Мій ізмарагд», 1899 р. – збірка казок «Коли ще звірі говорили. Казки для дітей» та збірка поезій «Із днів журби». Упродовж 1898-1907 рр. І. Франко працював у редакції «Літературно-наукового вісника» НТШ, виконуючи часто низькокваліфіковану роботу, яка, проте, давала певне матеріальне забезпечення.

У 1902 році збудував власний будинок, у якому нині міститься меморіальний музей його імені, створений 10 жовтня 1940 року. У 1905 р. тут написав поему «Мойсей», через яку його почали називати українським Мойсеєм. Разом із поемами «Іван Вишенський» і «Похорон» ця поема стала вершиною української поезії. У цих творах порушені важливі філософські питання, котрими переймався і Іван Франко, і тогочасне суспільство.

У 1905 р. Франко захворів на ревматоїдний артрит, невиліковний у ті часи, внаслідок чого стався параліч обох рук. Долаючи неймовірні труднощі, він ні на хвилину не полишав праці: перекладав багато творів з інших літератур українською, створив ще один ліричний шедевр – «Semper tiro», видав вагомі праці з української культури.

Був висунений на здобуття Нобелівської премії. Шведська академія наук визначила з цього приводу спеціального референта А. Єнсена, але не судилось: 28 травня 1916 року письменник помер. Похований на Личаківському цвинтарі у Львові. Надмогильний пам'ятник роботи С. Литвиненка постав 1933 року.

Вдячні українці вшановують пам'ять великого Каменяра. Його ім'ям названо багато вулиць, вищих навчальних закладів, зокрема Національний університет у Львові, а також Національний драматичний театр у Києві. Галицьке місто Станіславів перейменовано в Івано-Франківськ; на його честь названа мала планета № 2428 – «Каменяр». Упродовж 1976-1986 рр. вийшло найповніше, але дуже понівечене радянською цензурою зібрання його творів у 50-ти томах. Вилучені твори з цього зібрання вийшли 2001

таборі Богдан став активним учасником правозахисного руху, який об'єднував усі поневолені нації Радянського Союзу.

Після звільнення 1968 р. працював, як і багато інших політв'язнів, робітником, маляром, кочегаром у Ходорові та Львові, підтримував зв'язки з дисидентами Москви та Києва. Завдяки московським правозахисникам Богданові запропонували роботу за фахом у Львівській картинній галереї (нині Львівська галерея мистецтв ім. Б. Возницького), де він працював старшим науковим співробітником протягом 1976-1989 рр., а з 1990 став науковим співробітником Львівського історичного музею. Прикметно, що за 13 років плідної роботи в галереї йому не вдалося опублікувати жодної з десятків написаних у цей час статей.

У грудні 1987 р. Богдан Горинь увійшов до редакції відновленого В. Чорноволом журналу «Український вісник», вступив до Української Гельсинської групи. У цьому журналі та в «Кафедрі» і «Євшан-зіллі» публікує низку статей про літературу й мистецтво, зокрема, про В. Симоненка, М. Осадчого, О. Архипенка, Л. Медвідя, Д. Лукіяновича. Від 1989-го редагував самвидавний бюлетень «Львівські новини». 1988 року спільно з братом Михайлом та В. Чорноволом розробив і оприлюднив «Декларацію принципів УГС». За нею УГС стала першою в Україні опозиційною до КПРС організацією, покликаною боротися за незалежність України ненасильницькими демократичними методами.

У 1988-1992 рр. він – голова Львівської обласної організації Української Гельсинської спілки та Української республіканської партії, головний організатор десятків масових мітингів і маніфестацій, співтворець багатьох громадських організацій («Меморіал», ТУМ, РУХ та ін.). У 1990-1998 рр. – народний депутат України, заступник голови Комісії в закордонних справах (1990-1994). Очолював парламентські делегації на сесіях і семінарах у Раді Європи і НАТО. Згодом (1994-1996) – директор Інституту досліджень діаспори у Києві. Від 1994 р. – голова товариства «Україна-Польща», заступник голови товариства «Україна-Світ», член Центрального проводу НРУ.

Автор книжок «На пути в Европу» (1994), «У пошуках берега. Життя і творчість скульптора Івана Севери» (1995), «Туга Віктора Цимбала» (1995), «Опанас Заливаха: вибір шляху» (2005), «Не тільки про себе» (2006, 2008, 2010) та ін. Останнім часом видав кілька книг про Софію Караффу-Корбут. Член Центрального проводу Народного Руху України (від 2003 р.). Нагороджений орденами Ярослава Мудрого V ст., «За заслуги» III і II ст. Зараз мешкає в Києві, однак часто навідується до рідного міста.

Мені пощастило особисто познайомитися з паном Богданом 25 років тому. Він суттєво допоміг зрозуміти політичну ситуацію в Україні перед розвалом СРСР, розповів про різні політичні партії, рухи, їхніх керівників, спадкоємність цих сил і стосунки з дисидентським рухом радянської доби. Усе це полегшило мені підготовку доповідей про Україну в Західному Берліні та Вроцлаві. Відтоді ми стали близькими приятелями, а в останні роки він щоразу привозить до бібліотеки свої нові твори.

У день поважного ювілею хочеться побажати панові Богданові доброго здоров'я і нових творчих знахідок. У нових історичних реаліях пророко звучать слова Богдана Гориня, висловлені ще 1992 р. на засіданні Північноатлантичної асамблеї в Брюгге: «Перед Україною, як і перед іншими суверенними державами, гостро стоїть питання: **хто зможе гарантувати їм безпеку, хто зможе захистити Україну**, якщо, за аналогією з 1918 роком, під якимось вигаданим приводом буде здійснена агресія Росії щодо України? Доти, доки Росія не позбудеться від небезпечного імперського вірусу, який збуджує певні політичні сили, штовхає їх до авантюристичної ідеї знову перетворити Росію на світову імперію, спокою у Європі і світі не буде».

**Іван СВАРНИК,
директор ЛОУНБ**

Іван Франко активно займався практикою робітничого руху, брав участь в організації перших робітничих страйків у Львові, написав низку праць із суспільної економіки. Через матеріальні нестатки в 1881 р. вимушений був полишити Львів та жити в рідному селі під пильним наглядом поліції, займаючись звичайними сільськими роботами, а вечорами працюючи для літератури. У таких умовах був написаний «Захар Беркут» (уперше опублікований в 1883 р. в журналі «Зоря»), що здобув високу оцінку читачів і у Великій Україні. Після повернення до Львова в 1883 р. деякий час працював у газеті «Діло» та журналі «Зоря».

Приїхав до Києва вдруге в 1886 році та одружився з Ольгою Хоружинською, яка стала йому вірною помічницею. У цьому шлюбі українська громада Києва вбачала символ єднання двох роздертих імперіями частин України. Того самого року народовці усунули Франка від роботи в «Зорі», і він змушений був піти «в найми до сусідів» – працювати в польській ліберальній газеті «Kurjer Lwowski». Року 1889-го Франка заарештовують утретє. Йому інкримінують участь в організації, що діяла на користь Росії.

Участь у виборчій кампанії 1895-1897 рр., провал у ній І. Франка як кандидата до сейму та парламенту, події кривавих побоїв українців дали нашій літературі поему «Похорон» та статтю «Дещо про себе самого», через яку від письменника відвернулися українські ура-патріоти та народовці. Тоді ж за статтю про Адама Міцкевича «Поет зради» Іван Франко зазнав жорстоких переслідувань з боку поляків-шовіністів і втратив роботу в «Kurjerze Lwowskim», залишившись без засобів до існування.

У 1893 р. у Віденському університеті І. Франко захистив докторську дисертацію на тему «Варлаам і Йоасаф. Старохристиянський духовний роман і його літературна історія», однак до викладацької роботи у Львівському університеті допущений не був. Саме в той час він пише сатиричні поеми «Ботокуди» (1893), «Абу-Касимові капці» (1895), найкращі свої драматичні твори – драми «Украдене щастя» (1894), «Учитель» (1896), романтичну драму-казку «Сон князя Святослава» (1895).

Народився Іван Франко 27 серпня 1856 р. у присілку Гора (пізніше – Війтова Гора) села Нагуєвичів. Найвищою чеснотою, яку виніс із батьківського дому, було служіння громаді. Після закінчення народної школи в материнім селі Ясениці Сільній Іван навчався у звичайній школі в Дрогобичі, якою опікувалися отці василіани – монахи чину Василя Великого. А гімназистом у 1874 р. він дебютував у студентському журналі «Друг», що мав москвофільську орієнтацію. Пізніше став студентом філософського факультету Львівського університету.

У 1877 році Іван Франко видав книгу «Борислав. Картинки з життя підгірського народу», започаткувавши в українській літературі робітничу тематику, чим на багато років випередив російську і світову літературу. Того самого року його вперше заарештували за «поширення соціалістичних ідей». Відбув дев'ятимісячне ув'язнення; був позбавлений крайової стипендії, виключений з усіх товариств, не мав можливості друкуватися. Однак уже в 1878 р. він разом із М. Павликом та за підтримки М. Драгоманова видав неперіодичні видання «Громадський друг», «Дзвін» і «Молот». У них вперше побачила світ повість «Боа констріктор», а також відомий вірш «Каменярі». Відновив навчання в університеті. Деякий час видавав «Дрібну бібліотеку», дістав доступ до польської преси, де друкував гострі суспільно-політичні нариси. Писав багато статей із соціології, перекладав Гейне, Байрона, Шеллі, Гете.

Вдруге Іван Франко був заарештований 1880 р. по дорозі в Березів, куди поїхав як репетитор давати приватні лекції. Був відправлений етапом до Нагуєвичів, і цей етап ледь не коштував йому життя – захворів на тиф. У цей період були створені його літературні шедеври: гімн «Вічний революціонер», оповідання «На дні», повість «Борислав сміється». Остання була надрукована в журналі «Світ», який І. Франко видавав разом зі своїм товаришем Іваном Белеєм у 1881-1882 роках. За задумом І. Франка повість мала започаткувати в нашій літературі «ідеальний реалізм», що пізніше був потрактований літературознавцями радянського періоду як прообраз соцреалізму.

ЛІТЕРАТУРА

Про відзначення державними нагородами України колишніх політичних в'язнів і репресованих [Текст] : указ Президента України від 26 листоп. 2005 р. № 1653 // Уряд. кур'єр. – 2005. – 1 груд. – С. 8.

Нагородити орденом князя Ярослава Мудрого V ступеня:

ГОРИНЯ Богдана Миколайовича – члена президії товариства «Україна-Світ», м. Київ.

* * *

Горинь Б. Не тільки про себе [Текст] : роман-колаж у 3-х кн. / Б. Горинь. – Київ: Пульсари, 2006-2010. –

Кн. 1: (1955-1965). – 348 с.

Кн. 2: (1965-1985). – 643 с. : іл.

Кн. 3: (1985-1990). – 920 с. : іл.

* * *

Батенко Т. Опозиційна особистість: друга половина ХХ ст. Політичний портрет Богдана Гориня [Текст] / Т. Батенко. – Львів: Кальварія, 1997. – 350 с.

Бойко Н. Один з шістдесятників [Текст] / Ніна Бойко // Час Руху. – 2011. – № 2.

Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-1980-х років [Текст] / Г. Касьянов. – Київ: Либідь, 1995. – 224 с. – Зі змісту: *[Про Богдана Гориня]*. – С. 10, 23, 47, 51, 55, 57, 60, 61, 73.

Копань Л. Сага Богдана Гориня [Текст] / Лариса Копань // Літературна Україна. – 2011. – 10 лют. – С. 1, 6.

Овсієнко В. Горинь Богдан Миколайович [Текст] / В. Овсієнко // Міжнародний біографічний словник дисидентів країн Центр. та Схід. Європи й колиш. СРСР. – Харків, 2006. – Т. 1: Україна, ч. 1. – С. 155-159.

Петренко М. Вирвані слова (Богданові Гориню) [Текст] : вірш / Микола Петренко // Дзвін. – 2010. – № 11. – С. 4.

ЕПОХА І ОСОБИСТІСТЬ

Зиновія СЛУЖИНСЬКА (1936)
До 80-річчя від дня народження

*Обов'язок – результат високого усвідомлення мети
для діяльності громади і особисто своєї участі в її досягненні.*
Олег Купчинський

Зиновія Служинська – кандидат біологічних наук, доцент кафедри медичної біології, паразитології та генетики Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, заступник декана стоматологічного факультету з наукової роботи, дійсний член Наукового товариства ім. Т. Шевченка, член Українського товариства медичних генетиків, член Українського геральдичного товариства, член Українського товариства генетиків і селекціонерів імені М. Вавилова. Автор семи монографій, співавтор чотирьох посібників для студентів і понад 380 публікацій. Напрями наукової роботи: медична генетика, популяційна генетика, генеалогія, демографія, дерматогліфіка, паразитологія.

Зиновія-Лариса народилася в Ходорові в сім'ї лікаря Олександра Білинського і Меланії з Волинців. Загроза знищення ходорівської інтелігенції після повернення більшовиків у 1941 р. була дуже реальною, тому сім'я переїхала до Львова. У 1953 році Зиновія закінчила Львівську середню школу № 5. У 1958 р. – біологічний факультет Львівського державного університету ім. І. Франка. В

публіцистом, а поперед усього чоловіком. Мені закидали, що я розстрілюю свою діяльність, перескакую від одного заняття до іншого. Се було власне виявом мого бажання – бути чоловіком, освіченим чоловіком, не лишатися чужим у жоднім таким питанні, що складається на зміст людського життя. А пізнавши що-небудь, я бажав і всіх сил докладав довести й інших до того, щоб зацікавилися тим і розуміли се».

Його літературна спадщина – найбільша серед українських письменників. За якісною ознакою вона того самого рівня, що й Шевченкова. Крім того, Франко здійснив стільки досліджень з економіки, історії, філософії, як жоден з українських економістів, істориків та філософів. Він не має собі рівних у написанні літературно-критичних, літературознавчих та фольклористичних праць. За життя не мав жодних нагород або премій, хоча й був загальноновизнаним ученим-енциклопедистом зі світовим іменем, проте тричі його спроби стати викладачем Львівського університету були відхилені. Довгі роки був небажаним гостем і в «Просвіті», і в Науковому товаристві ім. Тараса Шевченка, котре завдяки невтомній його ж праці було визнане академією наук українців.

Іван Франко був першим українським професійним письменником, проте змушений був тривалий час працювати в чужих, не українських виданнях. Після першого (1877), так званого соціалістичного, судового процесу, сфабрикованого поліцією, був типовим дисидентом. Постійно перебував під пильним наглядом поліції, тричі був заарештований і відбував різні терміни ув'язнення. Тричі балотувався до парламенту та сейму, але жодного разу не був обраний. Влада зробила все, аби до того не допустити. Разом із М. Павликом був засновником першої в Галичині української політичної партії європейського зразка, що ставила за мету радикальну зміну суспільства. Автор національного гімну «Не пора» (1881). За життя видав 60 збірок власних художніх творів. Збірку поезій «З вершин і низин» (1887) сучасники вважали другим українським «Кобзарем».

27 серпня

ПЛАНЕТА НА ІМ'Я КАМЕНЯР

Іван ФРАНКО (1856-1916)
До 160-річчя від дня народження

Мова росте елементарно, разом з душею народу.
Іван Франко

Сучасники називали Франка титаном думки, титаном праці, Вічним революціонером, Каменярем. *«Яко син селянина, – додавав він до тих слів, – вигодуваний твердим мужицьким хлібом, я почував себе до обов'язку віддати працю свого життя тому простому народові. Вихований у твердій школі, відмалку засвоїв собі дві заповіді. Перша – то було власне почуття того обов'язку, а друга – то потреба ненастанної праці. Я бачив відмалку, що нашому селянинові ніщо не приходить без важкої праці; пізніше я пізнав, що й нам усім яко нації ніщо не прийде задарма, що нам ні від кого ніякої ласки не надіятися. Тільки те, що з чужого культурного добра присвоїмо собі також власною працею, стане нашим добром. От тим то я старався присвоювати нашому народові культурні здобутки інших народів і знайомити інших з його життям».*

Іван Франко обстоював, перш за все, загальнолюдські права, бо був переконаний, що народ, який здобуває собі такі права, тим самим здобуває собі й права національні. *«І сам я, – наголошував він, – в усій своїй діяльності бажав бути не поетом, не вченим, не*

студентські роки захопилася ботанікою, проходила спеціалізацію в професора Андрія Лазаренка, всесвітньо відомого бріолога. Після закінчення університету на пропозицію Лазаренка залишилась у новоствореній лабораторії філогенезу.

У 1959 році в СРСР знову (бо вперше то було в 1948 р.) взяли «курс» на знищення генетиків та генетики, мотивуючи, що це – буржуазна лженаука, а всі генетики називалися презирливо вейсманістами-менделістами-морганістами і прирівнювались до злочинців. Отож, член-кореспондент АН УРСР А. Лазаренко після загальних зборів, на яких звинувачували його в євгенічних заходах (бріологія та ембріологія – для ідеологічних керівників партії мала одне і теж саме значення, хоча одна наука про мохи, друга – про ембріони), дістав бірку «ворога народу» й мусив подати заяву про звільнення. На одному зібранні Зиновія Служинська виступила на захист свого учителя. Цього їй не простили. Вчинок «мандрував» в особистій справі до інших установ.

Лабораторію, де працювала Зиновія Служинська, закрили. До 1960 р. працювала в ЛДУ старшим лаборантом у ботанічному саду, згодом влаштувалася на роботу у Львівський медичний інститут на кафедру пропедевтичної терапії, якою завідував професор Степан Мартинів. Там працювала п'ять років (1960-1965). Незважаючи на запевнення професора, що за три роки зробить дисертацію, не дістала навіть теми для дослідження. Не судилося! Багато навчилася у професора Степана Мартиніва, але генетика запала в душу. У 1965 році склала іспити в аспірантуру на кафедру біології Львівського медичного інституту. Завідував кафедрою генетик, професор Олексій Журбин. Йому довелося двічі робити докторську, бо перша була присвячена генетичній тематиці.

Професор Анатоль Гнатишак, завідувач кафедри онкології, який давно цікавився проблемою генетики раку, запропонував Зиновії Служинській тему дисертаційної роботи, і за два з половиною роки дисертація з генетики «Статевий хроматин у хворих раком молочної залози» була закінчена. Керівниками були професори Журбин і

Гнатишак. На той час генетика вже була реабілітована. 1968 р. захистила дисертацію і стала асистентом кафедри біології.

Працювала над докторською. Тема звучала «Деспіралізація статевої хромосоми і активація неактивної Х-хромосоми в ракових пухлинах молочної залози». На той час це був перспективний напрям, оскільки генетичні параметри пухлин використовувались для призначення гормонального лікування хворих на рак молочної залози. Була науковим керівником кандидатської дисертації та 42 студентських наукових робіт, що неодноразово нагороджувались дипломами. Надрукувала 108 статей, тез і повідомлень з онкогенетики. Як член Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. Вавілова з 1968 року виконувала функції вченого секретаря Львівського відділення. За серію методичних розробок з медичної генетики і за розділи у посібнику «Біологія» в 1984 р. була нагороджена дипломом Українського товариства генетиків і селекціонерів. Активно працювала в товаристві Медичних генетиків України, створеному 1983 р.

Перша апробація докторської дисертації відбулася в 1972 році. Та її захист не здійснився. Робота була написана українською мовою, а за постановою ВАК дисертації всіх республік мали бути написані російською мовою. Переклад затримав захист. Була обрана на посаду доцента кафедри біології, обрана, але не затверджена ВАКом.

Почались перевірки, чи вона гідна того звання. Провокації, цькування. Чи була комсомолкою? Що робила за німецької окупації? Чи батько не співпрацював з німцями, а може, був священиком? На парткомі інституту їй зачитали характеристику, в якій не було жодної позитивної оцінки діяльності, з одинадцятьма пунктами недоліків. У першому пункті йшла мова про те, що «скрила деякі факти своєї біографії», в другому, що не відвідувала студентів виховної групи. З такою характеристикою документи були вислані у ВАК... Затвердження про присвоєння звання доцента прийшло аж через три роки. Три роки постійного психологічного тиску. Усе припинилося, як тільки питання про докторську і завідування кафедрою стало неактуальним.

*Романе, брате мій, з Тобою
Пройшли ми разом всі фронти.
Мене виносив Ти із бою
І в білі загортав бинти.
Біля Твоєї домовини
Я плачу над життям своїм.
Даруй мені мої провини, –
Кому ж про них я розповім?!
Куди ж мені тепер одному,
І як на смерть без Тебе йти?
Дай знак мені, що в мить погрому
Знов біля мене будеш Ти!
Дай знак...*

Слава Роману Лубківському – великому громадянину нашого народу і великому європейцеві.

Дмитро ПАВЛИЧКО

26 жовтня 2015 р.

ЛІТЕРАТУРА

Краснодемський В. Карбувальник неповторних строф [Текст] / Володимир Краснодемський, Богдан Новосядлий, Михайло Кониськів // Голос України. – 2015. – 31 жовт. – С. 11.

Павличко Д. Власне обличчя і власний дух [Текст] / Дмитро Павличко // Літературна Україна. – 2011. – 11 серп. – С. 6, 7, 12.

Семеняк В. Острівець у його житті насправді був океаном [Текст] / Валентина Семеняк // Слово Просвіти. – 2015. – 29 жовт.-4 листоп. – С. 9.

* * *

Скирта Л. Дім під зорею [Текст] / Л.Скирта // Сучасна укр. поезія / Л.Скирта. – Київ, 1983. – С. 117-138.

Такє – іржання чорнобриве [Текст] : [12 іпостасей Романа Лубківського] : панегірики, пародії, шаржі, епіграми / упоряд. С. Дикий. – Львів: Ліга-Прес, 2006. – 138 с. – (Львівські пегаси; вип. 6).

* * *

Роман Лубківський: У новому часі та просторі [Текст] : бібліогр. покажчик / упоряд. М. Кривенко; ред. В. Мельник; наук. ред. І. Лешнівська; рецензент М. Вальо; ЛДОУНБ. – Львів: Ліга-Прес, 2004. – 183 с.

події в історії Народного Руху, становлення нашої державності, де не чути спокійного, мудрого, чесного, а до того ще й рідкісного, відкарбованого слова Романа Лубківського. Шевченко, Франко, Маркіян Шашкевич, Богдан-Ігор Антонич могли б, якби знали творчість Лубківського, подякувати йому за ту правду, що смерті не боїться. Ось вона:

**Так живу, в повсякденній гризоті,
В самовбивчих докорах: це ти.
Ти дозволив плюгавій мерзоті
На священній крові розрости.
Ви, що вбили надію і віру,
Що скалічили болість на сміх,
Що холуйську плекаєте шкіру
Під нещадний московський батіг,
Мертвяки із тамгою на лобі, –
Пожалійте хоч матір живу!
Рідну матір. Оживших во жлобі,
Ненавидячи вас, так живу.**

Каяття, мука життя поруч із хахлами, «ожившими во жлобі», – це ж і є велика правда Романа Лубківського. Здрігнуться так само серця слов'янських поетів, що їхні твори переклав і приєднав до українського духу наш поет. На жаль, досі не опубліковано другий том «Вибраних творів» Лубківського з його версіями антиімперських творів російських авторів, зокрема поемою «Войнаровський» Кіндрата Рилєєва. Наші ідеологи не можуть збагнути, що ми досі живемо у мазепинській добі. Львів і вся материкова і світова Україна затужає, бо відійшов будівничий численних музеїв, пам'ятників нашої культури, збирач скарбів мистецтва нашого та забутих імен неподоланного, ще вчора московськими танками чавленого, нашого народу.

Дорогий мій друже Романе! Я осиротів остаточно! Ні в Києві, ні у Львові, навіть у Стопчатові моєму нема мені ближчої і ріднішої за Тебе людини. Ти вчив мене бути людяним. Жартома звертався до мене, як до Олекси Довбуша, наказував одкласти топірець і позапоясню зброю, думати глибше, поважати навіть ворогів.

У співпраці із завідувачим кафедрою неврології професором Григорієм Скочієм створила першу в медінституті наскрізну програму з генетики для викладачів теоретичних кафедр, організувала курси лекцій з генетики для клінічних ординаторів та аспірантів.

Виступала на конференціях з онкогенетики та медичної генетики, організовувала експедиції в гірські райони для забору дерматогліфів, збирала матеріали про знищення українських популяцій. В 1995 р. вийшла її книга з унікальними на той час відомостями про репресії, депортації, вбивства та голодомори «Рід людський в Україні». Поєднання генетично-біологічних, соціально-психологічних, демографічних аспектів характеристик українського суспільства, насиченість колосальною кількістю цифрового матеріалу і власних досліджень, своєрідність викладу матеріалу викликали значний інтерес до монографії. У співавторстві з П. Калинюком і О. Служинською, донькою, надрукувала одну з перших книжок українською мовою, присвячених спадковості людини, «Спадковість людини. Хромосомні та генні хвороби» (1997). Проте малий тираж і дешева поліграфія не сприяли її розповсюдженню.

Оскільки генетика, знищення українців, демографія, історія і жертви війн та голодоморів тісно переплітаються з генеалогією родин та родів, Зиновія Служинська вперше поєднала результати цих наук. У двох частинах «Генеалогії» (перша – у співавторстві з Миколою Шамаком) містилися практичні поради, як будувати дерево роду, прогнозувати народження хворої дитини у батьків з обтяженим генетичним анамнезом, вирисовувалися родоводи від Рюриковичів до представників новітньої історії Скоропадських, Калинюків, Степана Бандери та осіб різних професій – Любомира Пирога, Ізидора Глинського, Савчинських, Крушельницьких, Білинських, Федаків, Кузьмовичів, Коржинських. Це був початок відродження національної генеалогії, яка за часів тоталітаризму не існувала, бо кожний рід, який здійснив вклад в українську історію, культуру чи мистецтво, був репресований. У 2015 році вийшли «Матеріали V міжобласної генеалогічної конференції» секції «Український

родовід» Всеукраїнського товариства «Просвіта». У кожному томі вміщені дослідження З. Служинської. Крім того, вона була упорядником книг з генеалогії «Із забуття» та «Забуті і сучасні» Володимира Голяка. У цих книгах подаються статті про незаслужено забутий рід вчених-помологів і меценатів Симиренків, про трагічну долю Старицьких-Черняхівських.

З 1977 по 1999 рр. вийшла серія навчальних посібників з паразитології «Медична протозоологія», «Медична гельмінтологія», «Медична арахноентомологія» і – як завершальний акорд – «Медична паразитологія» (у співпраці). Це перші українські посібники для студентів. Великий багатоілюстрований матеріал викладений компактно і науково. У книзі вміщені розділи про методи дослідження захворювань, що передаються статевим шляхом. Особлива увага приділяється актуальній проблемі ВІЛ/СНІДу.

На кафедрі медичної біології З. Служинська працювала до 2006 року. Не цуралася і громадської роботи. З 2000 р. очолювала комісію з координації наукових досліджень та публікацій в Українському лікарському товаристві у Львові. Була відповідальним редактором квартальника «Український інформаційний бюлетень здоров'я», співредактором «Лікарського збірника», співавтором наукового перекладу з англійської мови українських видань «Ілюстрованого медичного словника Дорланда» за редакцією професора Павла Джуля і професора Бориса Зіменковського, редагувала матеріали конференцій Українського геральдичного товариства.

2005 року побачила світ монографія «Популяції», в якій автор чи не вперше порушила довготривале табу про вплив злочинної діяльності комуністичної партії та большевицької окупації на кількісний і якісний стан популяцій України. 2008 р. у співавторстві з донькою Олександрою видала книжку «Від родини до популяції», а 2012 року – «Спадковість людини».

Від 2008 до 2012 рр. очолювала Лікарську комісію НТШ. У співпраці з професором Ярославом Ганіткевичем і лікарем Аретієм Кравцем надрукувала набір світлин «Лікарі УПА – воїни без меча».

помиратиме, за що помиратиме, а ті рядки його я вивчив напам'ять і повторив у вірші про Романа Лубківського.

***Романе дорогий, прийми здоровче слово
На пагорбі життя, де камінь не цвіте,
Та треба далі йти, бо йти – обов'язково,
Чи камінь, чи пісок, чи поле золоте.
Мій друже, не віддай свого життя нікому,
Ні похвальбі гучній, ні пліснявій хулі!
Ти сам собі склади і славу, й осорому,
І не засмучуйся до смерті на землі.
Хай ця Твоя земля недобра, як погонич,
Та все ж вона жене в легенду надтривку.
«І золоту стрілу подасть Тобі Антонич,
Коли вмиратимеш, як Байда, на гаку».
І все розв'яжеться, що міцно так в'язали
Півпатріоти вже, та ще напівхахли;
Лиш не забудеться, як з вулиці до зали
На поклик Твій брати наш прапор занесли.***

Роман Лубківський перший у Верховній Раді 24 серпня 1991 року закликав занести до зали синьо-жовтий прапор України. Роман Лубківський приніс Пересопницьке Євангеліє, на якому складав присягу служити Україні Леонід Кравчук. Роман Лубківський – голосом тихий, а думками й дулами могутній громадянин Української держави. Ні Київ, ні Львів через своє самолюбство не назвали його своїм почесним громадянином, але Кременець, унікальне місто наше, надав йому це звання 4 вересня цього року, ніби відчував, що запізнюватися негарно.

Три дні тому в моїй оселі озвався телефон. Кременець дзвонить. Голос тремтячий: «Роман Лубківський помер». Удар у серце. А переді мною на столі (ніколи не збагну, як це могло статися!) – том Романа Лубківського, відкритий на «Шевченківських автопортретах». Ось де той гак-Україна з якого воїн Роман Лубківський, помираючи, просить Антонича подати йому золоту стрілу!

Тарас Шевченко, очима якого дивився Лубківський на Україну, – це ж і є душа і слово Романа Мар'яновича. Тут Шевченкова розповідь переходить у сповідь Лубківського. І нема жодної видатної

10 серпня

ВЕЛИКА ПРАВДА РОМАНА ЛУБКІВСЬКОГО

Роман ЛУБКІВСЬКИЙ (1941-2015)
До 75-річчя від дня народження

26 жовтня 2015 року Україна і вся світова громадськість попрощалися з лауреатом Національної премії імені Тараса Шевченка, народним депутатом України першого демократичного скликання, письменником і громадсько-політичним діячем Романом Лубківським. Серед інших, прощальне слово на похороні у Львові виголосив Герой України, поет Дмитро Павличко:

Я думав, що раніше за нього помру. Думав, що не я його, а він мене проводитиме в дорогу до предків. 19 грудня 2001 року я приїхав до нього з Варшави, подарував йому портрет Данила Галицького і сказав: «Данило Романович Лубківський берегтиме цей портрет, як спогад про свого батька, що є і завжди буде видатним українцем, поетом часів відновлення української державності. Образ Данила Галицького витиснутий на шкірі. То не воляча, то моя шкіра, дорогий друже, але ж я вдячний Тобі, що Ти боронив мене, співчував мені, коли з мене її здирали!».

Комуністи з мене здирали шкіру, а Романа Лубківського вішали, як Байдю Вишневецького, на гак. Він же й написав тоді про те, як

Разом з професором Лесею Матешук-Вацебою організувала встановлення в головному корпусі медуніверситету меморіальної таблиці студентам-медикам, страченим комуністичним режимом у 1941 році. За редакцією З. Служинської вийшло 5 томів «Лікарського збірника». XXI том присвячений 140-річчю НТШ. XXIII том – жертвам Голодомору 1932-1933 рр. Після 2012 року працює в редколегії «Лікарського збірника».

Після проголошення незалежності України Служинську нагородили Почесною грамотою МОЗ, Грамотою УЛТ у Львові (2001), Почесною грамотою товариства генетиків і селекціонерів ім. М. Вавілова (2004), дипломом лауреата IX конкурсу ім. М. Утриска за книги «Рід людський в Україні», «Генеалогія» та «Рід Білинських» (2005). Отримала подяку міської адміністрації Львова за підготовку та проведення VIII конгресу Світової федерації українських лікарських товариств. У 2014 р. нагороджена медаллю «140 років Наукового товариства Шевченка».

Праці Зиновії Служинської мають гостро полемічний характер, стосуються біологічно-генетичних явищ, виродження нації та зниження якості людського фактора – проблем, які багато десятиліть замовчувалися. Вона підняла на щит своїх досліджень генеалогію окремих родин, яка є найяскравішим, часто документальним доказом знищення національної еліти. І зараз вона продовжує науково формувати погляд про вплив тривалих та масових репресій на демографічні показники в Україні.

Ярослав ГАНІТКЕВИЧ, професор, дійсний член НТШ
Адріана ОГОРЧАК,
голова секції «Український родовід» Товариства «Просвіта»

ЛІТЕРАТУРА

Зиновія Служинська [Текст] : бібліогр. покажч. / уклад.: Є. Макарик, В. Дяків; Наук. т-во ім. Т. Шевченка, Наук. б-ка Львів. нац. мед. ун-ту ім. Данила Галицького, Благод. фонд «Салюс» [та ін.]. – Львів, 2006. – 54 с.

Наші славні НТШівські ювіляри [Текст] : [до 75-річчя від дня народж. Зиновії-Лариси Служинської] // Вісник НТШ. – 2011. – № 45. – С. 69-70.

7 березня

ЛІТОПИСЕЦЬ І ТВОРЕЦЬ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІЇ

Ярослав ІСАЄВИЧ (1936-2010)
До 80-річчя від дня народження

Ярослав Ісаєвич – видатний вчений і громадський діяч, академік Національної академії наук України, багатолітній директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, голова Національного комітету істориків України, заступник голови Західного наукового центру, учень істориків Івана Крип'якевича, Ярослава Кіся, Дмитра Похилевича.

Народився в селі Верба (нині – Дубненського р-ну Рівненської обл.), де його дід був сільським парохом. Батько – випускник Петербурзької політехніки, 1917 р. обраний членом Української Центральної Ради, разом з її головою М. Грушевським брав участь в міжнародних конференціях на захист УНР, автор низки праць з теорії та практики кооперативного руху.

Після закінчення у 1957 році середньої школи у Стрию Ярослав навчався на історичному факультеті Львівського університету, був старшим лаборантом кафедри історії південних і західних слов'ян, з 1958 року працював в Інституті суспільних наук АН УРСР (нині – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України), куди його запросив академік Іван Крип'якевич. Кандидатську дисертацію «Місто Дрогобич у XV–XVIII ст.» захистив у Львівському

легіону УСС) до Івана Франка» (2013) та багато інших. Особливої уваги заслуговує книга «Візитні картки франкового дому» (2007).

Високий професіоналізм, відданість своїй справі, творчий підхід до роботи, доброта і чуйність – такі риси шанованої всіма Зозуляк Катерини Григорівни.

Роман ГОРАК,
письменник, лауреат Шевченківської премії

ЛІТЕРАТУРА

Десять листів Іларіона Свенціцького до Івана Франка [Текст] / Катерина Зозуляк // Наук. вісник музею І. Франка у Львові. – Львів, 2004. – Вип. 4. – С. 154, 155.

Достовірний документ [Текст] : [спогади Петра Франка про батька] / Катерина Зозуляк // Наук. вісник музею І. Франка у Львові. – Львів, 2012. – Вип. 11. – С. 437-440.

Листи Ісидора Пасічинського до Івана Франка [Текст] / Катерина Зозуляк // Наук. вісник музею І. Франка у Львові. – Львів, 2003. – Вип. 3. – С. 58-81.

Листи Олекси Іваничука до Івана Франка [Текст] : [листи укр. етнографа, журналіста, вояка легіону УСС] / Катерина Зозуляк // Наук. вісник музею І. Франка у Львові. – Львів, 2013. – Вип. 13. – С. 362-370.

Надія і вічна тривога Івана Франка [Текст] : [про сина Андрія] / Катерина Зозуляк // Літературний Львів. – 2006. – № 2-3. – С. 2-4.

Великий досвід, набутий у видавництві, глибокі знання слов'янських культур стали надзвичайно цінними і корисними у науковій та дослідницькій роботі. З 1994 р. Катерина Григорівна – старший науковий співробітник Львівського національного музею Івана Франка. Вела облік музейних надходжень, на високому науковому рівні, з властивою їй вимогливістю і відповідальністю вивчала фондові збірки музею.

Результат не забарився: протягом наступних років у часописі «Дзвін» та «Науковому віснику музею Івана Франка у Львові» побачила світ низка наукових праць. Зокрема «Дещо про взаємини між Євгеном Тимченком та Іваном Франком» (2000), «Справжній лицар обов'язку» (*про стосунки Івана Франка та Іллі Кокорудза, 2001*), «Ісидор Пасічинський» (*про стосунки поета з Іваном Франком, 2003*), «Десять листів Іларіона Свенціцького до Івана Франка» (2004), «Їх єднав шлях поступу» (*взаємини Івана Франка і вченого-славіста Матіяса Мурка, 2006*), «Він стояв в обороні прав руського народу» (*про видатного українського освітнього і громадського діяча Амвросія Яновського, 2006*), «Високоповажний отче добродію!» (*про взаємини священика Данила Добревича та Івана Франка, 2007*), «Справжній герой сірої щоденної праці для народу» (*про взаємини священика Михайла Мосори та Івана Франка, 2007*), «Картка, вирвана з життя української суспільності» (*про Івана Колессу з відомої родини Колессів і взаємини його з Іваном Франком, 2008*), «Вистраждане ім'я видатного вченого» (*про взаємини українського мовознавця, етнографа і громадського діяча Костянтина Михальчука та Івана Франка, 2009*), «Сидора Навроцька-Паліїв» (*про письменницю Сидору Навроцьку-Паліїв та її творчу співпрацю з Іваном Франком*), «Листи Олекси Іваничука (фольклориста, етнографа і громадського діяча) до Івана Франка», «Один з перших жайворонків весни нашого відродження» (*про українського письменника і композитора Ісидора Воробкевича і його стосунки з Іваном Франком*); «Достовірний документ» (*спогади Петра Франка про батька «Спомин про батька», 2012*); «Листи Олекси Іваничука (українського етнографа, журналіста, вояка

університеті (1961), а докторську – «Історія друкарства в Україні та його роль у міжслов'янських культурних зв'язках (XVI – перша пол. XVII ст.)» – у Московському університеті (1978).

Від 1985 р. Ярослав Ісаєвич – завідувач новоствореного відділу історико-культурних пам'яток. У 1989 р. загальними зборами колективу обраний директором Інституту суспільних наук. Очолював відділення історії, філософії та права НАН України (1993-1998), ініціював створення в його складі нових інститутів і цілих напрямів дослідження.

Був співорганізатором і головою Міжнародної асоціації українців (1993-1999), учасником Міжнародних конгресів історичних наук; у 1988-1990 рр. – гостьовим професором відділу славістики і науковим співробітником Українського дослідного інституту Гарвардського університету. Виступав різними мовами із доповідями в Альбертському, Токійському, Мельбурнському, Варшавському та інших університетах. У 1993 р. обраний почесним доктором Гродненського університету ім. Янки Купали, 1994 р. – іноземним членом Польської Академії наук, 2005 р. – Польської Академії мистецтв і знань, 2003 р. – Української вільної академії наук США. Обирався головою Польсько-української історичної комісії при ПАН і НАН України.

За вагомий внесок у розвиток української історичної науки у 2002 р. удостоєний звання лауреата фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів. Багатолітній відповідальний редактор збірника «Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність». Здобув авторитет і редагований ним збірник – «Княжа доба».

Ярослав Ісаєвич належав до нечисленної когорти вчених-істориків, які, незважаючи на несприятливі обставини радянського часу, змогли здобути міжнародне наукове визнання ще до розпаду СРСР, а потім відкрити світові інтелектуальну значущість українознавчих досліджень. У незалежній Україні вчений намагався всіляко інтегрувати українознавчі студії у світову науку. Успішно досліджував історію Київської та Галицько-Волинської держав,

розвиток української культури, проблеми формування національної свідомості та збереження історичної пам'яті.

У полі зору академіка були також питання україно-польських відносин, наукової термінології та інші. На ці теми опублікував понад вісімсот наукових і науково-популярних праць, частина з яких побачила світ іноземними мовами.

Серед окремих книжкових видань найвідоміші: «Братства та їх роль в розвитку української культури XVI–VIII ст.» (1966), «Джерела з історії української культури доби феодалізму XVI–XVIII ст.» (1972), «Юрій Дрогобич» (1972), «Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства в Україні» (1975), «Преемники первопечатника» (1981), «Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих в Україні», кн. 1 (1574-1700), кн. 2, ч. 1 (1701-1764), ч. 2 (1765-1800) (1981-1984, у співавторстві з Я. Запаском), «Літературна спадщина Івана Федорова» (1989), «Україна давня і нова. Народ, релігія, культура» (1996), «Галицько-Волинська держава» (1999), «Історія української культури», т. 2 (2001), «Українське книговидання. Витоки, розвиток, проблеми» (2002), «Волинь і Холмщина 1938-1947 рр.: польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади» (2003), «Львів: сторінки історії» (2005), «Voluntary Brotherhood: Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine» (2006), «Історія Львова», т. 1-3 (2006-2007). Автор десятків статей в «Енциклопедії Сучасної України», «Енциклопедії історії України», «Енциклопедії Львова», в енциклопедіях Росії та Польщі.

Разом із колегами очолюваного ним відділу історії середніх віків й науковцями Польщі та Росії Ярослав Ісаєвич підготував до друку енциклопедію Галицько-Волинської держави, п'яте видання вузівського посібника «Історія України», мріяв про фундаментальну історію Галичини.

Обирався головою правління Львівської обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури України, був одним із ініціаторів створення музею книги у Львові і спорудження пам'ятників діячам української культури, підтримував вихованців

25 липня

ГРАНІ ОБДАРОВАНOSTI

Катерина ЗОЗУЛЯК (1836)
До 80-річчя від дня народження

Катерина Зозуляк народилася в селі Пиняни на Самбірщині. Закінчила Львівський університет та аспірантуру.

З 1964 до 1994 року працювала у Львівському книжково-журнальному видавництві (нині – Всеукраїнське державне багатопрофільне видавництво «Каменярь») коректором, редактором, заступником головного редактора, від 1981 р. – головним редактором. Вона – член Національної спілки письменників України. Перекладач.

Її досконале знання польської і болгарської мов дало змогу українському читачеві ознайомитися з творчістю польського письменника А. Куснєвича (роман «Третє царство», 1978), болгарських прозаїків К. Калчева (роман «Повстання» у діалогії «Генеральна перевірка», 1977, «Дзеркало», 1980), П. Вежинова (роман «Терези», 1983), Б. Райнова (роман «Тайфуни з ніжними іменами», 1988, повість «Моя незнайомка», 1986, книга-есе «Три самітники», 1988), А. Гуляшки («Романтична повість», 1981) та ін.

Широкому загалу відома вистава заньківчан «Замшевий піджак». Та мало хто знає, що однойменну п'єсу болгарського драматурга С. Стратієва переклала вона, Катерина Зозуляк.

легенди, а справжні історії, записані в хроніці чи у вироках судів... коли я наткнувся на одну історію – був просто в шоці. На другу, на третю... і вибудувався такий логічний ланцюжок...

Про львів'ян як азіатів

Цікава тема: чому Львів – місто європейське, а не якесь інше. Львів'яни себе б'ють у груди, що от ми – європейці, а на Сході вони – азіати. Але це все неправда, ми такі ж азіати, як і на Сході. Але в нас ще тут залишилась ця спадщина, оці камені європейські.

Проте ми намагаємося йти до Європи, до нашої колиски. Львів перебував майже 650 років у європейському культурному, економічному і духовному просторі. Думаю, рано чи пізно ми туди знову потрапимо разом з усією Україною!

Ілько ЛЕМКО

(за матеріалами проекту «Люди Твого міста»

порталу «Твоє місто»:

http://tvoemisto.tv/exclusive/lyudy_tvogo_mista_ilko_lemko

ЛІТЕРАТУРА

Мельник І. Лемко Ілько (Семенов Ілля) [Текст] / І. Мельник // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 87.

* * *

Ільїна М. «Доля України» очима історика Ілька Лемка [Текст] / Марічка Ільїна // Львів. пошта. – 2012. – 8 верес. – С. 9.

Скологдз Н. Заборонені і бунтарські «Сни у Святому Саду» [Текст] / Наталя Скологдз // Висок. Замок. – 2010. – 14 верес.

Соневицький В. Ностальгічні спогади сучасного львів'янина [Текст] / В. Соневицький // Експрес. – 2003. – 14 черв.

Малої академії наук, був серед ініціаторів відродження Наукового товариства ім. Шевченка у Львові. Як голова українсько-американського книжкового фонду «Сейбр-Світло» сприяв поширенню в Україні більше мільйона зарубіжних книг.

Микола ЛИТВИН,
доктор історичних наук

ЛІТЕРАТУРА

Ярослав Ісаєвич. Бібліографія. 1999-2005 [Текст] / упоряд.: Л. Горішня, Б. Пікулик; відп. ред. Ю. Ясіновський; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2006. – 40 с.

Козирєва Т. Листок лавра у вінок пам'яті Ярослава Ісаєвича [Текст] : [про кн. «Я на сповіді сказав би», присвяч. історикові] / Тетяна Козирєва // День. – 2012. – 17 лют. – С. 23.

Литвин М. Пам'яті академіка НАН України Ярослава Дмитровича Ісаєвича [Текст] / М. Литвин // Бюл. Захід. наук. центру. 2010. – Львів, 2010. – С. 223-226.

Луцький О. Два ювілеї академіка Я. Ісаєвича [Текст] / О. Луцький, К. Наumenко; Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України // Інформ. бюл. 2006 р. – Львів, 2007. – С. 137-142.

Портнов А. Ярослав Дашкевич і Ярослав Ісаєвич: два обличчя величі історика [Текст] / А. Портнов // Історії істориків. Обличчя і образи української історіографії ХХ століття / А. Портнов. – Київ, 2011. – С. 201-223.

Чорновол І. Ще раз про двох Ярославів [Текст] : [про істориків Ярослава Дашкевича і Ярослава Ісаєвича] / Ігор Чорновол // Львів. газета. – 2012. – 21 черв. – С. 19; 28 черв. – С. 19.

«Я – САМОУК, НЕСМІЛЕ ДИТЯ ПІДГІР'Я»

Марійка ПІДГІРЯНКА (1881-1963)
До 135-річчя від дня народження

Так писала про себе відома українська письменниця, активна культурно-освітня галичанка першої половини ХХ ст., справді народна вчителька Марійка Підгірянка (літературне псевдо Марії Ленерт, у заміжжі – Домбровської). Народилася майбутня письменниця в підгір'ї Карпат – у селі Білі Ослави Надвірнянського району Івано-Франківської області. Батько її – Омелян Ленерт (німець за походженням) – працював лісничим. Мати – Теофілія Волошин (донька священика Миколи Волошина) – займалася вихованням дітей. Марійка була першою дитиною в молодого подружжя. Незабаром сім'я поповнилася ще двома сестричками і братом. Зростала дівчинка серед чарівної карпатської природи, серед добрих, щирих і гордих людей, серед творців пісень і оповідок, казок і легенд, серед залюблених у свою землю краян. І все побачене й почуте в дитинстві в майбутньому вилилося на папір у співучі поетичні рядки.

Марійка Ленерт дуже хотіла і любила вчитися, однак батько не зміг їй у цьому допомогти, адже родина була багатодітною. І дівчинці

думав: «Хоч би мене у Львові, рагуля, не побачив ніхто, бо я ж не такий».

Якось до мене прийшов видавець видавництва «Апріорі» Юрій Николишин і каже: «Давайте видамо книжку „Легенди старого Львова“»... Я взявся за це, але якось це робилося не дуже серйозно. Та книжка вийшла – і стала досить популярною. Вона вже видана чотирма мовами.

Після того якось мене поперло, і я вже написав 10 книг про Львів. Але я дослідник Львова такий, як то кажуть, на хлопський розум: я не є науковцем, я жодного разу в житті не був в архіві. Якщо, наприклад, Петро Радковець себе називає професійним львів'янином, то я – Ілько Лемко – львів'янин-аматор.

Про музику як найважливіше у житті

До того, як я вийшов на пенсію, в мене в трудовій книжці було 12 різних професій. На пенсії я здобув ще дві: працюю редактором видавництва «Апріорі» та гідом-екскурсоводом. Тобто в мене в житті вже 14 професій! Але сказати, що є основне, а що є хобі, мені досить важко. Можливо, все-таки, на першому місці музика, хоча я не є професійним музикантом. Відомий цей гурт «Супер Вуйки»... Нарешті за 35 років ми випускаємо перший альбом.

Про жінок у штанах та історії кохання

Мені здається, що я знаходжу цікаві речі в не дуже звичному розрізі. От, наприклад, ми з колегою видали книгу «Львів повсякденний». Це – історія побуту: що люди їли, що вони пили, як вдягалися, що читали, що слухали, що танцювали... Цікаві побутові речі, які є поза увагою серйозного історика. Коли, наприклад, у Львові жінки почали ходити в штанах? Дуже добре пам'ятаю з дитинства – це був рік 1964. Тоді до жінок в штанах ставились більш вороже, ніж до тих, хто ходив у міні-спідницях...

...Несподіваною для мене була тема «Львів – місто кохання». Я не є людиною сентиментальною якоюсь, романтичною. Але коли натрапив на львівські дуже цікаві історії кохання, причому, не

публікації про Львів і львів'ян. У 2007-2012 рр. завідував сектором зовнішньої промоції Львівської міськради.

Зараз Ілько Лемко – редактор видавництва «Апріорі», співпрацює з компанією «Чудо-тур» як автор і гід екскурсійних турів. У вільний від екскурсій, музики і чужих книжок час пише свої. А їх у нього мало не два десятки: бестселер «Львів понад усе» (2003), «Афоризми про кохання» (2007), «Розкол України» (2008), «Легенди старого Львова», «Історія львівської ратуші» (2008), «Кохання і смерть», «1243 вулиці Львова», «Львів повсякденний» (2009), «Сни у Святому Саду», «Три історії про кохання» (2010), «Цікавинки і історії Львова» (2011), «Доля України» (2012), «Дітям про музику», «Дітям про безпеку», «Львів і європейськість», «Львів. Місто кохання (2013)»...

Про Львів, дитинство і сакральні місця

Від мого дитинства у тому районі, де я жив, а я мешкав у центрі, Львів абсолютно не змінився. Він такий, який був 60 років тому. Це така цікава штука: Львів не змінюється впродовж століть, він в чомусь залишається стабільним. І це, напевно, добре.

Місце, яке для мене сакральне, дороге і найбільш вагоме в житті, – це гора церкви Архистратига Михаїла. Вигляд з гори на вулицю Підвальну, на 8-му школу, вежу Успенської церкви – це для мене найдорожче на світі місце, там я почувуюся, як в центрі Всесвіту, мене охоплюють неймовірні почуття і я розумію, що такого міста, як Львів, більше немає.

Про Львів як професію

Я більш ґрунтовно почав цікавитись Львовом років 10-12 тому. Я працював програмним директором на ТРК «Люкс», і виникла ідея створити телепрограму «Легенди старого Львова». Програма була напіваматорська, але вона мала велику популярність. І несподівано нам сказали їхати до Києва на вручення премії «Телетріумф». І ми отримали золоту статуетку за найкращу телепрограму в Україні. Ми пройшли всі київські понти: червона доріжка, фраки... І я так

довелося вчитися самотужки. Її першим учителем був дідусь. Отець Микола Волошин навчив онучку читати й писати не лише українською, а й польською та німецькою мовами. До речі, майбутня поетеса свої перші вірші написала польською мовою. Отож Марійка змогла закінчити лише початкову дворічну парафіяльну школу в селі Уторопи Косівського району, де працював її батько. Однак велика любов до читання й навчання, наполеглива праця над собою, самостійне оволодіння навчальним матеріалом і – що найголовніше – величезна мрія стати вчителькою допомогли дівчині. У липні 1896 року в Коломиї вона склала екстерном іспити за восьмикласну жіночу віділкову школу. У цьому ж місті дівчина познайомилася з письменницями Іриною Вільде та Оленою Кисілевською, які в майбутньому допомогли їй друкуватися в часописах «Жіноча доля» та «Світ дитини».

У червні 1900 року Марійка Підгірянка, знову ж таки екстерном, складає іспити у Львівській учительській семінарії з правом викладання в народній школі. Мрія дівчини здійснюється – вона повертається вчителювати в рідне село. Педагог від Бога, Марія Підгірянка віддала понад 40 років свого життя улюбленій праці, учителювала в різних школах Галичини й Закарпаття. Незважаючи на брак книжок, підручників, не завжди відповідних умов для праці й життя, вчителька проводила велику культурно-освітню роботу в галицьких селах. Багато років без відпусток і відпочинку вона ділилася своїми знаннями, уміннями не тільки з учнями: до вчительки приходили селянки за порадами в повсякденному житті, і вона навчала їх раціонально господарювати, надавати першу медичну допомогу. Краяни шанобливо ставилися до своєї просвітянки.

Влітку 1904 року Марійка Ленерт побувала у Львові на вічі українських вчителів. Там познайомилася з педагогом Августином Домбровським, уродженцем Радехівщини. А восени 1905 року пара одружилася. Молоді педагоги наполегливо відстоювали право українців користуватися рідною мовою, національною культурою. Вони активно розвивали українське шкільництво, організовували хори, драматичні гуртки, ініціювали створення дитячих садків.

Марійка активно допомагала чоловікові в його праці в товаристві «Взаємна поміч українського вчителства».

З початком Першої світової війни Августина Домбровського мобілізували до австрійського війська, а його дружину з чотирма маленькими дітьми вивезли в табір для вигнанців в австрійське містечко Гмінда. Але й там молода галичанка не опустила рук. Вона працювала вчителькою на шкільних курсах для українців, дивуючи своєю повною посвятою обов'язку. У 1919 році табори виселенців ліквідували, однак Марія Домбровська залишилася разом з іншими галицькими вчителями працювати на Закарпатті. Там вони разом з чоловіком пропрацювали до 1927 року. За демократичні погляди влада часто перекидала подружжя педагогів з місця на місце. З 1929 року Марія та Августин Домбровські активно працювали в Галичині, з вересня 1957 року – в селищі Рудно біля Львова. Свій вічний спочинок видатна українська дитяча письменниця, педагог, активна просвітителька, громадська діячка Марійка Підгірянка знайшла на Личаківському цвинтарі у Львові.

Протягом усього свого подвижницького життя обдарована високоосвічена жінка активно працювала на ниві національної культури, літератури. Марійка Підгірянка – автор понад 700 віршів, 6 драматичних творів, трьох поем, багатьох оповідань, низки педагогічних і літературно-критичних статей, майже 30 перекладів і переспівів. Шкода, що не все написане, створене нею, збереглося, а багато її творів ще донедавна було під офіційною заборонаю.

Лідія ПРАЦЬОВИТА,
провідний бібліотекар
науково-бібліографічного відділу ЛОУНБ

9 липня

ЛЬВІВ'ЯНИН-АМАТОР

Ілько ЛЕМКО (1951)
До 65-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Ілько Лемко (справжнє ім'я – Ілля Семенов) – публіцист, письменник, дослідник історії Львова, радіо- і телеведучий, рок-музикант. Закінчив львівську школу № 8 з поглибленим вивченням німецької мови, відтак – історичний факультет Львівського університету ім. Івана Франка. До середини 1980-х років працював монтажником, регулювальником радіоапаратури, будівельником, електроосвітлювачем, реалізатором, комірником...

Був «президентом» «Республіки Святого Саду» (1968-1982), одного з найвідоміших львівських молодіжних нонконформістських угруповань, пов'язаних з рухом хіпі. П'ять разів притягався до відповідальності за антисоціальну діяльність. Лідер створеного ще у 1975 р. неформального рок-гурту «Супервуйки», у 2011 р. колектив відновив концерти.

У 1995-2007 роках був програмним директором «Радіо Люкс 1-М» (радіопрограма «Гугі-Мугі», телепрограма «Легенди старого Львова», за яку нагороджений премією «Телетріумф-2004», та ін.). У львівській щоденній газеті «Поступ» побачили світ його численні

* * *

Гордасевич Г. Його девіз – нескореність [Текст] / Г. Гордасевич // Біль і гнів: поезія / П. Дужий. – Львів, 1999. – С. 13-27.

Дем'ян Г. Секретар Головної Управи «Просвіти» і Президії УГВР [Текст] / Григорій Дем'ян // Визвол. шлях. – 2002. – № 3. – С. 38-50.

Кріль А. Петро Дужий – видатна особистість української національної ідеї [Текст] / Андрій Кріль // Белз. – 2004. – Чис. 1. – С. 98, 99.

Лещук Т. Його знала вся Україна (Життєвий і діяльний шлях Петра Дужого) [Текст] / Т. Лещук // Белзькі дзвони: документальна повість про часи Белзького князівства і наступні періоди до наших днів / Т. Лещук. – Львів, 1999. – С. 228-232.

Лига В. Петро Дужий – референт пропаганди ОУН-УПА [Текст] / В. Лига // Просвіта. – 2005. – верес.-жовт. – С. 9.

Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920-1939 роки [Текст] / П. Мірчук. – Вид. третє доповн. – Київ : Укр. видавн. спілка, 2007. – 1006 с. – Зі змісту: *[Про П. Дужого]*. – С. 679, 821.

Попик Л. Сини твої Україно, незламні твої сини [Текст] / Любов Попик // За вільну Україну плюс. – 2011. – 29 верес. – С. 1, 3.

Посівнич М. Секретар парламенту воюючої України: Микола Дужий – «Вировий» – «Мирон» – визначний діяч «Просвіти», ОУН, УПА, УГВР [Текст] / Микола Посівнич // Шлях перемоги. – 2011. – 14 груд. – С. 8.

Родовід Петра Дужого [Текст] // Белз. – 2005. – Чис. 2. – С. 92.

ЛІТЕРАТУРА

Брисько, гуска і лисичка [Текст] / Марійка Підгірянка. – Торонто, 1987. – 10 с. : іл.

Для Вкраїни вірно жиймо [Текст] : твори / Марійка Підгірянка; упоряд. і приміт. В. Левицького. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2009. – 784 с.

* * *

Підгірянка Марійка [Текст] // Енциклопедія українознавства в 10 т. – Львів, 1996. – Т. 6. – С. 2078.

* * *

Боднарук І. Підгірянка [Текст] / І. Боднарук // Жіноч. світ. – 1981. – № 6. – С. 9-10.

Васильчук М. Навчала любити життя [Текст] / М. Васильчук // Для Вкраїни вірно жиймо: твори / Марійка Підгірянка. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 16-18.

Джеджула Ю. Несміливе дитя Підгір'я [Текст] / Ю. Джеджула, Н. Тоцька // Жінка. – 1991. – № 3. – С. 9-10.

Домбровська Є. Листування Марійки Підгірянки і Богдана Заклинського [Текст] / Є. Домбровська // Записки Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника. – Львів, 1998. – Вип. 6. – С. 185-209.

Левицький В. Буркутське літо Підгірянки [Текст] / В. Левицький // Гуцульський календар. – 2003. – С. 39.

Левицький В. Цілителька дитячих душ [Текст] / В. Левицький // Для Вкраїни вірно жиймо: твори / Марійка Підгірянка. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 5-7.

Личак І. Августин Домбровський – подвижник на ниві народної освіти [Текст] : [про подружжя педагогів] / І. Личак // Нар. справа. – 2015. – 4 верес. – С. 7.

Стельмахович М. Вірна дочка України [Текст] / Мирослав Стельмахович // Галичина. – 1991. – 28 берез. – С. 5.

Чоповський В. Педагогічна й літературна діяльність Марійки Підгірянки (1881-1963) [Текст] / Василь Чоповський // Пед. думка. – 2013. – № 2. – С. 23-30.

15 квітня

ОДИН З НАЙБІЛЬШ РАДИКАЛЬНИХ ПРЕДСТАВНИКІВ НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ

Валентин МОРОЗ (1936)
До 80-річчя від дня народження

Історик, публіцист, діяч українського національного руху Валентин Мороз народився в селі Холонів (нині Горохівський район Волинської обл.) у селянській родині. Закінчив історичний факультет Львівського університету. У 1958-1963 роках працював учителем і заступником директора в середніх школах на Волині. Викладав новітню історію в Луцькому та Івано-Франківському педагогічному інститутах. Підготував кандидатську дисертацію на тему «Луцький процес 1934 р. – зразок революційної співдружності польського і українського народів у спільній боротьбі проти фашистського режиму панської Польщі», яку через арешт захистити не встиг.

У вересні 1965 р. був засуджений до чотирьох років таборів за антирадянську пропаганду. Перебував у таборі ЖХ-385/17А в Мордовії (Російська Федерація), де зумів написати «Репортаж із заповідника імені Берії», що поширювався в самвидаві.

Вже на волі в 1969 р. написав есей «Серед снігів» про поневолення людини в умовах комуністичної диктатури, «Хроніка опору» – про нищення української культурної спадщини, «Мойсей і

1977 р. був знову заарештований. Увосьме в житті. Цього разу приводом послужили рукописи творів. У 1980 році у Мельбурні (Австралія) побачила світ збірка поезій «Розкуте слово», в яку увійшли поеми і сонети того періоду. Доведений до інфаркту міокарда, був звільнений помирати вдома. Проте залишився живий.

Петро Дужий ніколи не припиняв своєї діяльності на національно-визвольному фронті. Писав вірші, поеми, художні оповідання, статті. Брав участь у Восьмому Надзвичайному Великому зборі ОУН у 1991 р., увійшов до складу Головного Проводу ОУН. У 1992-1993 рр. був одним з організаторів Конгресу українських націоналістів. Почесний громадянин Львова. В останні роки життя плідно трудився на політичній і літературній нивах, зокрема в газеті «Шлях перемоги». Писав як під власним прізвищем, так і під псевдонімами Опанас Скелястий, Арсен Панасенко, Григорій Граб, Низовий та ін.

У засвіти відійшов 24 жовтня 1997 р. Похований на полі Слави на Личаківському цвинтарі.

Тарас СЕМЕНІВ,
*бібліотекар відділу літератури
з національного і духовного відродження ЛОУНБ*

ЛІТЕРАТУРА

Сторінки з мого життєпису [Текст] / П. Дужий // Біль і гнів: поезія / П. Дужий. – Львів, 1999. – С. 5-12.

Роман Шухевич – політик, воїн, громадянин [Текст] / П. Дужий. – Львів: Галиц. видавн. спілка, 1998. – 256 с.

Степан Бандера – символ нації [Текст] : ескізний нарис про життя та діяльність провідника ОУН: у 2 ч. / П. Дужий. – Львів: Галиц. видавн. спілка. –

Ч. 1. – 1996. – 190 с.

Ч. 2. – 1997. – 382 с.

Українська справа: вчора і сьогодні [Текст] : зб. статей, спогадів. Т. 1 / П. Дужий. – Львів: Афіша, 2002. – 561 с.

Четвертий раз його схопили на початку війни, у вересні 1939 р., з наміром інтернувати в концтабір «Берега Каргузька». Але німці розбомбили залізницю, і поляки були змушені відпустити групу політв'язнів, у якій був П. Дужий.

У жовтні 1939 р. Петро і його старший брат Микола, також видатний діяч національно-визвольних змагань, втікають зі «звільненого» радянською армією Львова в окуповане німцями Закерзоння. Після розколу ОУН став на бік С. Бандери. Був членом Томашівського повітового проводу ОУН. Працював вчителем, секретарем повітового шкільного інспекторату, а згодом – інспектором. Як активний діяч ОУН пройшов військовий вишкіл, водночас сам проводив вишколи ідеологічні, культурно-освітні, організаційні. У липні 1941 р. став членом Північної похідної групи ОУН.

Наприкінці літа 1941 р. П. Дужого заарештовували у Василькові, перевезли до Львова, але невдовзі випустили – німці помилилися! Восени перейшов працювати в Організаційну референтуру. Із травня 1942 р. – заступник крайового провідника ОУН на південних землях України. Влітку 1943 р. організовував загони УПА на Холодноярщині. 14 жовтня того ж року знову заарештований німцями, засуджений до страти, але зумів втекти під час перевезення до крематорію.

21-23 листопада 1943 р. разом з Романом Шухевичем був неофіційним учасником Першої конференції поневолених народів (Волинь). Із грудня – референт пропаганди в Галичині. Відтак – референт пропаганди Крайового проводу ОУН ЗУЗ, організаційний референт крайового проводу ОУН ЗУЗ, з жовтня 1944 р. член Проводу ОУН, редактор журналу «Ідея і чин». Нагороджений Бронзовим Хрестом заслуги УПА.

Зрадник вказав агентам НКВС криївку, в якій переховувалося вісім повстанців, у тому числі й Петро Дужий. Чи не вперше тоді, 4 червня 1945 року, органи НКВС застосували струменево-паралітичний газ... П. Дужий був засуджений до смертної кари, заміненої на 25 років таборів. На волю вийшов у 1960 р. Восени

Датан» (полеміка з «Літературної газетою»), які також поширювались у «самвидаві». Став одним із провідних авторів «Українського вісника» (вип. 1-6, 1970-1972 рр.).

Вдруге був заарештований вже за 9 місяців. У відповідь на брутальність влади на закритому судовому процесі В. Чорновіл, І. Дзюба, Б. Антоненко-Давидович відмовилися свідчити. Надзвичайно жорстокий вирок – 14 років за тією ж самою ст. 62, ч. 2 Карного кодексу УРСР – сприяв ще більшій популярності В. Мороза. Біля радянських посольств і консульств у США і Канаді відбулися демонстрації на його захист. Протягом років еміграційна преса друкувала матеріали відомого дисидента, на яких виховувалась молодь і які допомогли поширити на Заході правду про порушення прав людини в СРСР.

Відбував покарання у Володимирській тюрмі разом з кримінальними злочинцями. Опираючись їхньому санкціонованому насильству, зажадав переведення до одиночної камери, де знаходився майже два роки. Наприкінці тюремного терміну, у 1974 р., після кількомісячного голодування був етапований до табору особливого режиму в селищі Сосновка в Мордовії.

У 1979 році в нью-йорському аеропорту ім. Кеннеді представники радянських та американських властей обміняли п'ятьох політв'язнів, серед них одного українця – В. Мороза, на двох радянських розвідників – агентів КДБ СРСР, засуджених у США.

Валентин Мороз оселився в Америці. На запрошення президента Гарвардського університету Д. Бока пройшов курс гостюючого вченого в Українському науковому інституті (1979-1980). Був коментатором радіопрограми «Пісня України» в Торонто. Студіював в Українському вільному університеті (Мюнхен, ФРН), де в 1982 році отримав докторат з філософії за спеціалізацією «Історія Східної Європи» за працю «Етнізм Україна». Працював над історією шістдесятництва, яке трактував як інтелектуальну та літературну революцію. З 1980 р. видавав журнал «Анабазис» (Клівленд, США; Торонто, Канада), в якому намагався формувати новий образ лицаря українського національного руху.

З 1986 по 1991 рр. мав власну радіопрограму «Бумеранг-Контакт» в Торонто. З 1982 р. – постійний дописувач газети УРДП «Українські вісті». Безкомпромісний і радикальний під час публічних виступів, Валентин Мороз часом вступав у конфлікти з тією чи іншою еміграційною групою, критикував закордонне представництво Української Гельсінської групи.

Валентин Мороз повернувся в Україну щойно та здобула незалежність. Своєрідно, зі своїм прямолінійним сарказмом він так прокоментував цей крок: *«Переїхав до Канади, перечекав там дощ та й повернувся. Діаспора й досі вважає, що я дурний. Бо ж я поїхав в Україну, на мізерну платню, на небезпеку. Та я звідси втікати не збираюся».*

З 1991 по 1993 рр. – професор, завідувач кафедри українознавства в Українському поліграфічному інституті. З 1993 р. – професор кафедри українознавства Львівського інституту фізичної культури, викладач політології Львівської філії Української академії державного управління при Президентові України. Доктор Honoris Causa Державного коледжу Джерсі (США). Продовжує досліджувати історію України ХХ ст. Є членом Української Могилянсько-Мазепинської академії наук (1980), Міжнародної славістичної асоціації «Добре слово» (1989), Об'єднання українських письменників «Слово» (Канада, 1989). Автор понад 30 книг і двох тисяч статей, надрукованих англійською, німецькою, французькою, польською та іншими мовами. Неодноразовий учасник наукових конференцій та круглих столів на актуальні теми українознавчих студій, що проводились у Львівській обласній універсальній науковій бібліотеці.

Тарас СЕМЕНІВ,
бібліотекар відділу літератури
з національного і духовного відродження ЛОУНБ

7 червня

НЕЗЛАМНИЙ СИН УКРАЇНИ

Петро ДУЖИЙ (1916-1997)
До 100-річчя від дня народження

Петро Дужий народився в багатодітній селянській родині у селі Карові Рава-Руського повіту на Сокальщині. Третьюкурсником Рава-Руської гімназії навесні 1932 року вступив до юнацтва Організації Українських Націоналістів, а за два роки став членом ОУН, провідником ланки гімназистів. У березні 1934 р. – перший арешт: допити, побої. У львівських «Бригідках» познайомився з Зеноном Коссаком – членом Краєвої ексекутиви ОУН, товаришем молодих націоналістів С. Бандери, Р. Шухевича, Б. Кравціва, В. Яніва. З. Коссака став його першим і найавторитетнішим вчителем історії та ідеології націоналістичного руху.

Після двомісячного ув'язнення на волі пробув недовго: у липні був арештований вдруге. Перебував в одній камері з Миколою Лемиком, який у 1933 р. виконав атентат на службовця радянського консульства у Львові. Наслідком двох, втім нетривалих, арештів стало виключення з гімназії. Ледве вдалося закінчити навчання у ІХ львівській польській гімназії, відтак студії в Академії закордонної торгівлі у Львові. У 1938 р. був заарештований втретє, як і перед тим, за звинуваченням в членстві в ОУН, проте за браком доказів звільнений з «Бригідок».

посади головного редактора видавництва «Каменярь». Це був жорстокий удар, і незважаючи на те, що Роман Федорів бере Івана Сварника на роботу в журнал «Жовтень» (пізніше «Дзвін»), його настрої до життя змінилися. І хоча далі залишається і гумор, і доброзичливість до людей, і вдячність молодих авторів за підказки і допомогу в публікаціях, але все ж ореол успіху згас, відчувався певний суспільний вакуум.

За кілька років усе ніби владналося, діти здобувають освіту, життя бере своє. Наближається горбачовська «перестройка», яка обіцяє довгоочікувані зміни в суспільстві і в долі України. Але в 1989 році Іван Сварник несподівано помер після операції на апендицит.

У творчому доробку Івана Сварника сотні байок і гуморесок. Зокрема, друком вийшли збірки «На чисту воду» (1962), «Персональний барліг» (1966), «Байки» (1971), «Заяча наука» (1977), «Співчутливий Осел» (1981), «Горобці та папірці» (1981), «Грицько на груші» (1984), «Кран та екран» (1988).

У рідному селі Івана Сварника Лисогірці вдячні земляки встановили барельєф поета на приміщенні місцевої школи, що знаходиться на вулиці Братів Сварників. Іван Сварник надзвичайно багато допомагав талановитій молоді – і з родини, і просто знайомим, і знайомим знайомих, і цілком чужим людям. Вирісши без батька, він співчував чужій біді і потребі. А ще, закинуті у сам вир війни, Іван і Микола Сварники вважались загиблими, на обох прийшли похоронки, і обидва вижили! Це магічне з'явлення «невмирущих» братів стало місцевою легендою і приводом назвати вулицю в їхню честь. Хай же справді невмирущими будуть серед нас добрі люди – і поети, і прозаїки, і просто українці.

Микола СВАРНИК,
кандидат біологічних наук

ЛІТЕРАТУРА

Іван Сварник [Текст] // Літературна Львівщина: хрестоматія / упоряд.: Ігор Гургула, Євген Нахлік. – Львів, 2006. – 303-315.

Сварник І. Пам'яті батька [Текст] / Іван Сварник // Заграва. Імена на літ. карті Львівщини: календар-альманах на 2011 / упоряд.: С. Дмитрів, О. Шматько, І. Лешнівська; ЛОУНБ. – Львів, 2011. – С. 56-61.

ЛІТЕРАТУРА

Білий їздець [Текст] / Валентин Мороз // Авангард. – 1979. – Чис. 11-12. – С. 334-336.

Дев'ять годин у мертвому часі [Текст] / Валентин Мороз // Авангард. – 1979. – Чис. 5. – С. 294-299.

Валентин Мороз: «У Канаді я просто переcheкав дощ» [Текст] : [досі в арх. КДБ залишаються десятки творів В. Мороза, у т. ч. й рукописи кількох готових книг] : розмова з дисидентом / вів Р. Голинський // Молода Галичина. – 1999. – 2 груд.

Поезія в житті Василя Стуса [Текст] / Валентин Мороз // Вісті комбатанта. – 1985. – Чис. 5-6. – С. 49-55.

Слово Валентина Мороза до української громадськості у вільному світі [Текст] / Валентин Мороз // Визвол. шлях. – 1979. – № 7-8. – С. 780-781.

Хроніка спротиву [Текст] / Валентин Мороз // Авангард. – 1971. – Чис. 1. – С. 11-17; Чис. 3. – С. 165-169.

Шестидесяті роки в Україні [Текст] : спроба історичної розвідки / Валентин Мороз // Вісті комбатанта. – 1986. – Чис. 1. – С. 57-63; Чис. 2. – С. 31-37; Чис. 3. – С. 24-30; Чис. 4. – С. 22-29; 1987. – Чис. 1. – С. 20-26; Чис. 2. – С. 27-33; Чис. 3. – С. 41-50; Чис. 5-6. – С. 34-41; 1988. – Чис. 1. – С. 50-61; Чис. 2. – С. 33-42; Чис. 3. – С. 28-34.

* * *

Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80-х років [Текст] / Г. Касьянов. – Київ: Либідь, 1995. – 222 с. – Зі змісту: **[Про Валентина Мороза]**. – С. 32, 48, 53, 60, 73, 85, 102, 107-111, 117, 120, 124, 148, 155, 156, 202.

Коргородський Р. Брама світла: шістдесятники [Текст] / Р. Коргородський. – Львів: Вид-во Укр. католиц. ун-ту, 2009. – 656 с. – Зі змісту: **[Про Валентина Мороза]**. – С. 34, 51, 60, 88, 91, 94, 136.

Лисяк-Рудницький І. Історичні есе [Текст]. В 2 т. Т. 2 / І. Лисяк-Рудницький. – Київ: Основа, 1994. – 573 с. – Зі змісту: **[Про Валентина Мороза]**. – С. 83, 85, 479-481, 487.

Мороз Р. Проти вітру: спогади дружини українського політв'язня [Текст] / Р. Мороз. – Львів: Свічадо, 2005. – 213 с. – Зі змісту: **[Про Валентина Мороза]**. – С. 44, 45, 47-53, 55-58, 60-63, 70, 72, 74, 80, 81, 83, 88, 90-94, 99-105, 110-113, 115, 123, 125-130, 137-142, 147-150, 153-158, 160, 169-174, 177-179, 182-284, 196-198.

Чорновіл В. Валентин Мороз [Текст] / В. Чорновіл // Лихо з розуму (Портрети двадцяти злочинців) / В. Чорновіл. – Париж, 1967. – С. 212-214.

З КУЛЬТУРНОГО СУЗІР'Я

Омелян ЛЕСЬКІВ (1941)
До 75-річчя від дня народження

Справою життя самбірчанина Омеляна Леськівського стала культурно-освітня робота. П'ятдесят років трудового стажу, з яких одна половина віддана культурі, а інша – освітянській галузі – ось основа його творчої біографії.

Походить із Надсяння. Середню школу закінчив у Добромилі, що на Старосамбірщині. Відтак було навчання у Львівському технікумі підготовки культурно-освітніх працівників. Вищу освіту здобув у Харківському державному інституті культури та Дрогобицькому педагогічному інституті ім.Івана Франка.

Очолював відділи культури Городоцького, Самбірського та Старосамбірського райвиконкомів. Працював заступником директора Самбірського культурно-освітнього училища з навчально-виховної роботи. На Старосамбірщині був заступником завідувача відділу освіти райдержадміністрації. В освіту інтегрував багато нових, прогресивних форм і методів.

Сприяв розширенню мережі культосвітніх закладів, їх будівництву, реконструкції, зміцненню матеріально-технічної бази. Зокрема, у Дубаневичах і Переможному Городоцького, в Корничах і

пустити в серію поетичних «метеликів» – перші книжки молодих поетів. Користувались попитом краєзнавчі нариси, з'явилися переклади.

Паралельно з роботою над чужими текстами, Іван Сварник почав шукати своє творче самовираження. І вибрав сатирично-гумористичний жанр. Тут спрацювало кілька факторів: по-перше, власне почуття гумору, по-друге, у байці, хоч і замасковано, можна було, борючись із вічними гріхами – неробством, чваньковитістю, заздрістю, – часом і трішки вкусити владних бюрократів, «номенклатурників», партійних бонз, які з трибун проповідували рівність і братерство, а насправді дбали про своє вигідно-розкішне життя, необмежену владу, тотальний контроль. Також приваблювало середовище «Перчан», зокрема таких гумористів, як Микита Годованець, Степан Олійник чи Павло Глазовий. І ще – байка вимагала афористичності, відточеності, лаконізму, до яких він прагнув.

Тривала хрущовська відлига, у моді були вишиванки, батько повернувся з заслання, народилась улюблениця-донька. Іван Сварник захоплений подорожами. Їздить до друзів-байкарів до Польщі, до Болгарії, при нагоді – в європейський круїз, а також на конференції, наради, а ще на численні виступи від Спілки письменників, зустрічі з колективами шкіл, підприємств, інститутів. Всюди він бажаний гість, цікавий доповідач, про його виступи говорять і діляться враженнями. Видавництво «Каменярь» розвивається і процвітає. З 1962 до 1973 року Іван Сварник – головний редактор, в останні роки фактично виконує обов'язки директора видавництва.

У суспільстві починався рух шістдесятників. З рук у руки передавали передруки Солженіцина, працю Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація», мало не на кожній кухні крізь дирчання КДБістських глушилок вечорами чути було уривки «голосів» радіо «Свободи» чи «Голосу Америки». Однак на початку 70-х років імперська коса вкотре пройшлася по українській інтелігенції. Сина Івана – студента третього курсу – затримано «за націоналізм» і відправлено до війська. Слідом догана і звільнення з

діючий партизанський загін, а з наближенням фронту знову потрапив до армії і воював артилеристом до кінця війни.

Після демобілізації в 1945 році вступив до Кам'янець-Подільського учительського інституту. Провчившись рік, вступив на українську філологію Львівського університету ім. Івана Франка. Після закінчення університету одружився зі своєю однокурсницею Софією Скіртою і, отримавши скерування на Волинь, працював вчителем, інспектором шкіл Луцького міськвн. З 1954 р. був переведений на посаду завідувача кабінету мови й літератури Волинського обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів. Тут у нього все більше почала виявлятися схильність до творчого, образного, імпровізаційного мовлення. Щоб послухати його відкриті уроки, лекції, студенти тікали з інших занять. Грамотна, ерудована і творча людина, він володів надзвичайним даром оповідача. Незалежно від розміру та віку аудиторії – чи то школярі, чи курсанти-вчителі, чи директори шкіл – молодий філолог умів зачарувати слухачів і утримувати їхню увагу, не раз змушуючи плакати і сміятися. Для нього не існувало бар'єрів у спілкуванні. Природний, дотепний, доброзичливий гумор привертав до нього людей.

Цей талант допоміг І. Сварнику знайти роботу, якою він був щиро захоплений до останніх днів життя. Одного разу, виступаючи на вчительській конференції, він, як бувало, викликав захоплення і овацію залу, після чого отримав запрошення працювати у Книжково-журнальному видавництві (пізніше видавництво «Каменярь») у Львові. В сім'ї підростало вже двоє синів, і пропозиція стала дуже доречною.

Іван Сварник мав велику повагу до друкованого слова, книжки, поліграфії, і робота редактора його цілковито захоплювала. За кілька років він прекрасно орієнтувався у найтонших нюансах поліграфії, паперів, фарб, але найбільше, звичайно, віддавався роботі з текстом. У той час видавництво забезпечувало літературою практично всю Західну Україну. І хоча було багато ідеологічних, партійних обмежень, вдавалось зробити і багато чого нового, інакшого. Вдалось

Луках Самбірського, Міженці та Головецьку Старосамбірського районів.

Надавав підтримку художнім колективам, які боролися за присвоєння звань «самодіяльний народний»: чоловічій хоровій капелі Переможненського СБК та хору «Верес» Великолюбінського селищного будинку культури (Городоччина), духовому оркестру Самбірського РБК та художньо-просвітницькому гурту Воютицького СБК (Самбірщина), хоровим капелам «Дністер» і «Світанок» (Старосамбірщина).

Омелян Леськів – один із організаторів будівництва Старосамбірської дитячої музичної школи, сприяв завершенню будівництва Рудківської у Самбірському районі, відкриттю Добромильської музшкіл.

Зініціював увічнення пам'яті заслуженого артиста України, заньківчанина Володимира Глухого в найменуванні однієї з нових вулиць міста Добромиля. Йому належить ініціатива відкриття погруддя душпастирю і письменникові-новелісту Юрію Кміту в селі Кобло Старосамбірського району. Ентузіаст домігся встановлення пам'ятних таблиць митрополиту Андрею Шептицькому в Добромилі, режисеру Тамарі Підгаєвській та майстрові спорту Леву Броварському у Самборі. Допомагав у реорганізації бібліотечної системи Самбірщини.

Був актором народного театру при Самбірському районному будинку культури. Створив чотири дитячо-юнацькі хори. Відзначений патріаршою грамотою за творчу діяльність хорів «Надія церкви» та «Промінь віри», диригентів яких був. Нагороджений Почесними грамотами міністерств освіти і культури. Лауреат педагогічної премії імені Стефана Дубравського та літературної – імені Мирона Утриска.

Належить до Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини». Написав і видав 10 книг: «Довга дорога до війська», «Народний академік», «Співець бойківської долі», «Директор», «Хрести над куполами», «Від тюрми – до виховної колонії», «Нас об'єднав футбол», «Школа в Стрільбичах», «Повернення»,

«Каденція». Підготував до друку два нариси – «Школа на міжгір'ї» та «Дзвенять м'ячі над на берегах Дністра».

Член Національної спілки журналістів України, співпрацює з місцевими газетами «Голос Самбірщини», «Новини Самбора», «Самбірщина: Високий Замок». Має у доробку власні пісні: «Шевченко наш» на вірші В. Кобця, «Крути» на вірші М. Луківа, «Вставай з колін» на вірші Д. Павличка, «Дорого моя» на вірші Л. Проць, «Прощай» на вірші О. Яворської. У традицію перетворено організований ним фестиваль хорової пісні ім. Михайла Вербицького, що проводиться у Стрілках на Старосамбірщині.

Омелян Леськів є автором багатьох сценарних проєктів. Йому належить співавторство в опрацюванні книг Василюю Щурат «Недограна роль», Іваном Стебельським «Шляхами молодості й боротьби», Іваном Салом «Війна і футбол об'єднали Україну». Пише рецензії і передмови до книжок колег по літературному об'єднанню. В журналі «Літопис Бойківщини» опублікував сім статей-досліджень.

Очолює об'єднання колишніх депортованих «Отчий поріг». Був помічником-консультантом депутата Верховної Ради України III скликання Ореста Фурдичка. Нагороджений медалями «Патріот України» та «За вагомий внесок у розвиток міста Самбора».

Надія ФЕТІСОВА,
директор Самбірської ЦРБ

ЛІТЕРАТУРА

Леськів О. Його цеглинка у будівництві храму [Текст] : [про кн. Омеляна Леськіва з історії Самбір. храму Покрова Пресвятої Богородиці «Хрести над куполами»] : розмова з автором видання / вела Оксана Сторож // Новини Самбора. – 2009. – 8 груд.

* * *

Касперевич В. «Каденція» – десята книжка Омеляна Леськіва [Текст] / Василь Касперевич // Голос Прикарпаття. – 2013. – 5 квіт.

Пукій М. Вибрані служити словом [Текст] : [про кн. Омеляна Леськіва «Хрести над куполами», присвяч. буд-ву храму Покрова Пресвятої Богородиці. м. Самбір] / Марія Пукій // Голос Самбірщини. – 2009. – 24 листоп.

1 червня

МАЙСТЕР ВЛУЧНОГО СЛОВА

Іван СВАРНИК (1921-1989)
До 95-річчя від дня народження

Український байкар, редактор і видавець Іван Іванович Сварник народився в селі Лисогірці на Хмельниччині в селянській родині другим з п'ятиох дітей. Хоча родина Сварників була не бідна, це не врятувало їх від поневірянь. Їхня хата припала до смаку сільським «незаможникам», і батька, нібито за невиконання плану хлібозаготівлі, у 1930 р. «розкуркулили» й заслали до Сибіру, а матір з дітьми вигнали з хати, змусивши шукати іншого пристановища.

Від 1934 р. сім'я мешкала в Завадівці. Іван вчився спершу в Лисогірці, потім у Руді і нарешті у Вишнівчику, а після закінчення школи у 1939 р. вступив до Київського педінституту, який мусив покинути через призов до армії. Однак іще майже на рік Іванові вдалося отримати відтермінування. Протягом цього часу він викладав та керував позакласною роботою у Вишнівчицькій середній школі.

З червня 1940 р. служив в армії під Володимиром-Волинським. Війну зустрів на кордоні в званні молодшого сержанта, брав участь у боях, потрапив в оточення. Опинившись на окупованій території, пробрався додому, на Хмельниччину, де працював у Балинському надлісництві. Зв'язався з партизанами. Власне тоді почав писати і поширювати антифашистські сатиричні вірші. В 1944 році пішов у